

Otvorenost srpskih medija na Kosovu

April
2021

Karakteristike
otvorenog društva u
srpskoj zajednici na
Kosovu

**Otvorenost srpskih
medija na Kosovu**

Organizacije
civilnog društva
u srpskoj zajednici
na Kosovu – Između
percepcija i
prezentacija

Političke partije
kosovskih Srba u
političkom sistemu
Kosova: Od pluralizma
do monizma

Stavovi kosovskih Srba
prema bezbednosnim
institucijama

Otvorenost institucija za
građane na Kosovu

Prava zajednica na
Kosovu

Kosovski Srbi u procesu
dijaloga

Analiza stanja privrede
u srpskim sredinama na
Kosovu

Naziv istraživanja: Otvorenost srpskih medija na Kosovu

Izdavač: KFOS

Za izdavača: Crno beli svet - CBS i Medija centar Čaglavica

Autorka: Snežana Đapić

Originalan jezik na kojem je rađena analiza je Srpski jezik.

Lektura: Snežana Đapić

Dizajn: tedel

Štampa (tiraž): tedel (100)

Ova publikacija nastala je u okviru projekta OPEN koji sprovodi Kosovska fondacija za otvoreno društvo (KFOS) u saradnji sa organizacijama Crno beli svet - CBS i Medija centrom Čaglavica. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima istraživanja i ne predstavljaju nužno stavove KFOS-a

Godina izdavanja: 2021

Sadržaj

01.

OPIS STANJA I DETEKTOVANJE PROBLEMA 6

a) Kakvo je stanje u oblasti
medija 6

b) Kakve se promene
dešavaju, koji su trendovi 8

c) Ko su važni akteri i kakve
su njihove uloge 8

d) Koji su glavni problemi 10

02.

CILJ STUDIJE I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA (KVANTITATIVNO + KVALITATIVNO) 12

a) Cilj istraživanja 12

b) Opis metodološkog
dizajna i njegova veza
sa ciljem studije 12

03.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I NJIHOVA KONTEKSTUALIZACIJA 15

Rezultati istraživanja i
njihova kontekstualizacija 15

Interesovanja i
navike publike 19

Stavovi o radu i poverenje u
medije 22

Govor mržnje 29

Bezbednost novinara 31

Pandemija Covid 19 i mediji 33

04.

ZAKLJUČAK 36

05.

PREPORUKE 38

Opšte preporuke 38

Preporuke za medije 38

Preporuke za institucije 39

1. Opis stanja i detektovanje problema

a) Kakvo je stanje u oblasti medija

Rad medija na Kosovu je regulisan brojnim pravnim aktima. Počev od ustavom zagarantovane slobode izražavanja i slobode medija¹ preko zakona koji na različite načine regulišu oblast medijskog izveštavanja kao što su rad javnog servisa, zaštita privatnosti, govor mržnje, kleveta i uvreda, autorska prava². Pozitivni pomaci u unapređenju zakonske regulative u medijskoj sferi predstavljaju Zakon br.06/L-081 o pristupu javnim dokumentima i revizija Zakona o javnoj službi emitovanja³ jer su razvijani u transparentnoj proceduri i uz uključivanje predstavnika Udruženja novinara Kosova, nevladinih organizacija, stručnjaka i uz postojanje javnih rasprava.

Medijska scena na Kosovu opterećena je mnogim problemima. Mnogi međunarodni i domaći izveštaji koji se bave ocenom stanja u medijima i slobodom govora ukazuju da i dalje izostaje "efikasna primena zakonskih garancija iz nekoliko

razloga: neadekvatni resursi i nedovoljni kapacitet relevantnih institucija, nedostatak političke volje i selektivna primena, spore administrativne procedure itd.⁴". Prema indeksu Reportera bez granica kojim se meri opasnost bavljenja novinarskom profesijom, Kosovo se na listi od 180 mesta, sa 75. mesta u 2019. popelo na 70. mesto u 2020⁵. godini. U izveštaju Evropske komisije o napretku Kosova se ukazuje da Kosovo ostvaruje određeni nivo pripreme ali da "institucije vladavine prava moraju da nastave sa naporima u smislu praćivanja pretnji i napada na novinare. Javni servis je i dalje podložan političkom uticaju, a i dalje je potrebno pronaći održivo rešenje za njegovo finansiranje⁶". Poslednji podaci Freedom House indeksa za 2019. godinu slobodi govora na Kosovu daju ocenu 2 od 4, navodeći da Vlada i privreda utiču na uredničke politike uključujući i RTK, kao i da novinari često prijavljuju pretnje i pritiske⁷. Na IREX indeksu održivosti medija Kosovo je sa opštom ocenom od 2,53 u 2019. neznatno palo u odnosu na indeks 2,56 u

1 <http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2018/03/Ustav1.pdf>, član 40

2 Zakon br. 04 / L-046 o Radio-televiziji Kosova; Građanski zakon br. 02 / L-65 protiv klevete i uvrede; Zakon br. 04 / L-44 o Komisiji za nezavisnost medija; Lav Nr. 06 / L-081 o pristupu javnim dokumentima; Zakon br. 04 / L-137 o zaštiti izvora novinara; Zakon br.6 / L-085 o zaštiti uzbunjivača

3 <http://agk-ks.org/wp-content/uploads/2020/11/KOS-SRB-2019.pdf>, str.10

4 Evropska komisija, Izveštaj Kosova za 2019. godinu, Brisel, str. 25. Pristupljeno: 18. oktobra 2019.: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-Kosovo-report.pdf>, citirano prema <http://agk-ks.org/wp-content/uploads/2020/11/KOS-SRB-2019.pdf> str. 9

5 <https://kossev.info/reporteri-bez-granica-srbija-pala-na-93-mesto-kosovo-se-popelo-na-70/>

6 Izveštaj EK o Kosovu: Uložiti napore u dijalog sa Srbijom i sprovesti reforme (glasamerike.net)

7 <https://freedomhouse.org/country/kosovo/freedom-world/2020>, pjesa D1

2018. godini i ocenjeno je kao "blizu održivosti"⁸ (near sustainability u originalu teksta).

Poslednji podaci Freedom House indeksa za 2019. godinu slobodi govora na Kosovu daju ocenu 2 od 4, navodeći da Vlada i privreda utiču na uredničke politike uključujući i RTK, kao i da novinari često prijavljuju pretnje i pritiske. Na IREX indeksu održivosti medija Kosovo je sa opštom ocenom od 2,53 u 2019. neznatno palo u odnosu na indeks 2,56 u 2018. godini i ocenjeno je kao "blizu održivosti" (near sustainability u originalu teksta).

Poteškoće koje se navode kao zajedničke za sve medije su uticaj politike, netransparentno finansiranje, nerazvijeno tržište medijskog odglasaavanja, odnosno uticaji na RTK kao javni servis, koji nisu rešeni uređivanjem nezavisnog načina finansiranja njegovog rada. Slučajevi nestalih i ubijenih novinara iz perioda 1998. do 2005. godine još uvek nisu rešeni uprkos brojnim inicijativama Udruženja novinara Srbije na Kosovu, Udruženja novinara Kosova (UNK) ili međunarodnih organizacija, pre svega OEBS Misije na Kosovu.

Detaljnijih podataka o situaciji u srpskim medijima na Kosovu nema, pogotovo ne na sistematičan način. U prilogu 1 ovog izveštaja predstavljena je lista aktivnih medija koji izveštavaju na srpskom jeziku. Ukupno je aktivnih 48 medija, od toga 8 televizija, 21 radio stanica i 13 online portala i 6 video produkcija. Deo medija saraduje kroz 3 mreže, Kosma mreža, Mreža Most i Nezavisna TV mreža.

U sredinama na Kosovu u kojima žive Srbi postoji više izvora informisanja. Građanima su dostupni medijski sadržaji medija sa Kosova koji izveštavaju na srpskom jeziku, albanskih medija sa Kosova, kao i medija iz Srbije. U takvoj situaciji srpski mediji sa Kosova nisu u ravnopravnom položaju u pogledu produkcijskih kapaciteta, kako u vrsti, tako i u količinama sadržaja koji proizvode na svakodnevnom nivou.

Mediji na Kosovu koji izveštavaju na srpskom jeziku

su registrovani u najvećem broju slučajeva kod Nezavisne komisije za medije prema⁹ Zakonu br. 04/L-44 o Nezavisnoj Komisiji za Medije i mogu se podeliti na:

- Medije čiji je osnivač država (javna preduzeća ili javni servisi)
- Komercijalni mediji (nastali kao preduzetnička inicijativa njihovih vlasnika)
- Mediji koji funkcionišu kao registrovane nevladine organizacije
- Dopisnici ili dopisništva medija ili agencija čija je centrala u Beogradu ili inostranstvu
- Lokalne audio – video produkcije koje emituju sopstveno producirani program preko partnerskih medija i preko interneta.

Medijskim izveštavanjem je najbolje pokriveno centralno Kosovo i sever Kosova, a najlošije Metohija, Gora (gde žive Goranci i Bošnjaci koji govore srpskim, odnosno bosanskim jezikom) i opština Zubin Potok na severu Kosova. Isto tako se može oceniti i rad medija na terenu. Najviše se izveštava sa centralnog i severnog Kosova, kao i iz Kosovskog Pomoravlja, a najmanje iz Siriničke župe, Metohije, Gore i opštine Zubin Potok.

Prema načinima finansiranja srpski mediji su podeljeni na one koji se finansiraju od:

- Planskih finansijskih doznaka iz budžeta Srbije (JP Mreža Most)
- Sredstava koja na osnovu Konkursa za sufinansiranje elektronskih medija dodeljuje Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije
- Sredstava koja na osnovu konkursa dodeljuje Kancelarija za pitanja zajednica pri Kabinetu premijera Kosova
- Planske finansijske doznake iz budžeta Skupštine Kosova (RTK2)
- Donacije međunarodnih organizacija i stranih ambasada na osnovu projekata (najveći donatori za medije na srpskom do sada

⁸ <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-full.pdf>, faqe 55

⁹ <https://www.kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/1335250532.0606.pdf>

su bili: OEBS, UNDP, USAID, NED, BTD, KFOS i ambasade: Norveška, SAD, Nemačka, Velika Britanija itd.)

- Sponzorstva (minimalno i neznatno)
- Prihodi od oglašavanja (minimalno i neznatno)

b) Kakve se promene dešavaju, koji su trendovi

Svi podaci dobijeni istraživanjem ukazuju na trend polarizacije među srpskim medijima na Kosovu. Na ovu pojavu ukazuju kako građani na fokus grupama tako i predstavnici medija (vlasnici, novinari i urednici) ili predstavnici nevladinih organizacija.

Izrazita je podeljenost na medije koji se finansiraju iz budžetskih sredstava i koji rade uz različite forme podrške lokalnih vlasti ili podršku iz Srbije i nezavisne medijske kuće koje su vezane za projektno finansiranje putem donacija za realizaciju projekta. Na ovu podelu ukazuju svi učesnici istraživanja i kada govore o različitim aspektima njihovog rada kao što su teme kojima se bave, podaci i izvori na osnovu kojih izveštavaju, bezbednost u radu ili stepen otvorenosti i tolerancije za različita mišljenja ili aktere.

Ova podela se, po mišljenju stručnjaka iz oblasti medija, vidi kao trend koji se vremenom produbljuje i usled koga su nezavisni mediji u sve težem položaju kada je reč o održivosti njihovog rada. Vezanost za donatore i projektno finansiranje je faktor koji otežava rad u smislu nemogućnosti za stabilno i dugoročno finansiranje, odnosno za potrebu da se aktivnosti medija planiraju i formiraju prema zahtevima i oblastima koji su podžavani kroz donatoste programe. Takođe, ovaj način rada dovodi i do potrebe za promenama u redakcijama na način da mediji imaju sve razvijeniju potrebu za razdvajanjem zaduženja između novinarskog i administrativno-finansijskog dela rada. Budući da je reč uglavnom o manjim redakcijama, postojeći kapaciteti se moraju posvetiti i administriranju projekata što dodatno opterećuje njihov rad na uštrp novinarskog i istraživačkog rada.

c) Ko su važni akteri i kakve su njihove uloge

Najvažniju ulogu u obezbeđivanju pluralizma u izveštavanju ima Nezavisna komisija za medije (NKM). NKM je glavno nezavisno regulativno telo koje "izdaje licencu javnim i privatnim emiterima, donosi i sprovodi politiku emitovanja i reguliše prava, obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica koja pružaju audio i audiovizuelne medijske usluge"¹⁰. Zamerke radu ovog tela odnose se na jednostavnost procedure i minimalnim zahtevima pri registraciji medija, izbor članova UO od strane Skupštine Kosova, kao i kašnjenja u pokretanju slučajeva i primeni novčanih kazni za kršenje zakona¹¹. U nadležnosti ovog tela su radio i televizijske stanice.

Savet za štampu¹² je zadužen za poštovanje kodeksa štampe i novinarskih standarda u štampanim medijima, kao i na internet portalima.

Zakonom je regulisano i postojanje Javne službe emitovanja (JSE) ili RTK kao javnog servisa. Regulativa vezana za javni servis već niz godina čeka na promene, posebno u pogledu obezbeđivanja potrebne nezavisnosti koje je trenutno u potpunosti vezano za državno finansiranje.

RTK2 je kanal na srpskom jeziku nastao 2012. godine a njegov rad je definisan Zakonom o Radio televiziji Kosova¹³. Zakonom je garantovano opredeljivanje 10% budžeta javnog servisa za rad ovog kanala. Izmenama Zakona o RTK, koje su u načelu usvojene 2019. godine¹⁴, ali ne i izglasane u Skupštini Kosova, ova odredba je izbačena. Usvajanjem ovakvog zakonskog rešenja funkcionisanje kanala na srpskom jeziku bi bilo neizvesno, kao i njegov opstanak i budućnost zaposlenih.

¹⁰ <https://www.kpm-ks.org/sr/kpm/311/per-kpm/311>

¹¹ <http://agk-ks.org/wp-content/uploads/2020/11/KOS-SRB-2019.pdf>, str.10

¹² <http://presscouncil-ks.org/o-nama/?lang=sr>

¹³ https://www.rtklive.com/rtk2-arhiva/rtk/etc/rtk_uredba.pdf

¹⁴ <https://www.radiokontaktplus.org/vesti/danas-razmatran-nacr-zakona-o-rtk/19910>

Najvažniju ulogu u obezbeđivanju pluralizma u izveštavanju ima Nezavisna komisija za medije (NKM). NKM je glavno nezavisno regulativno telo koje "izdaje licencu javnim i privatnim emiterima, donosi i sprovodi politiku emitovanja i reguliše prava, obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica koja pružaju audio i audiovizuelne medijske usluge".

RTK2 nastao je na osnovu člana 59 Ustava Kosova (Prava Zajednica i njihovih pripadnika) po kome pripadnici zajednica imaju pravo, pojedinačno ili u okviru zajednice da:

"(Stav 11): osnivaju i koriste svoje medije, uključujući pružanje informacija na svom jeziku, između ostalog putem dnevnih novina i kablovskih servisa, i korišćenje rezervisanog broja frekvencija za elektronske medije, u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima. Republika Kosovo će preduzeti sve mere koje su potrebne da bi se osigurao međunarodni plan frekvencija, koji omogućava kosovskim Srbima pristup licenciranom nezavisnom televizijskom kanalu na Srpskom jeziku, na cijeloj teritoriji Republike Kosovo¹⁵".

Inače ovde je ključno to što UNS na Kosovu, kao i mnogi građani, predstavnici civilnog društva, pa i srpski političari smatraju da Srbi na Kosovu osnivanjem RTK 2 nisu dobili ono što im po Ustavu Kosova pripada, po članu 59. Stav 11.

Dakle, uprkos protivljenju srpske medijske zajednice na Kosovu i dela stručne domaće i inostrane javnosti, i drugih koji su predlagali nezavisni javni televizijski kanal van sastava javnog medijskog servisa Radio Televizije Kosova, poslanici Sk-

upštine Kosova, uz podršku poslanika iz redova Samostalne liberalne stranke, usvojili su 2012. godine Zakon o Radio Televiziji Kosova kojim je predviđen i kanal na srpskom jeziku – RTK2. Ubrzo, RTK2 je formiran u sastavu RTK, sa redakcijom i tehničkom podrškom u centru Prištine, od kada emituje program putem dostupnih kablovskih operatera južno od Ibra.

Posle donošenja Zakona o RTK, srpska medijska zajednica oštro je reagovala, uz napomenu, da se RTK2 kanal ne može smatrati kao ostvarenje ustavne odredbe o nezavisnom kanalu na srpskom jeziku i od onda kontinuirano i argumentovano ukazuje na štetnost postojećeg rešenja, istovremeno ne odustajući od tog prava koje pripada srpskoj zajednici.

Novinari, okupljeni u Udruženju novinara Srbije na Kosovu, koje je inicijator ideje o osnivanju TV stanice na srpskom jeziku bili su protiv nametnutih rešenja iz nekoliko razloga:

- Postojeće rešenje, po njima, ne garantuje da će kanal na srpskom jeziku pripadati srpskoj zajednici, kako je predviđeno Ustavom Kosova (odredba koja govori o kanalu na srpskom jeziku se ne nalazi u delu u kojem se govori o opštim načelima o pravu na informisanje i slobodi štampe, nego u zasebnom poglavlju „Prava zajednica i njihovih pripadnika“, kao specifično pravo koje pripada srpskoj zajednici).
- Postojeće rešenje ne ispunjava dogovoreno rešenje o tome da će se TV signalom pokriti celo Kosovo jer se ovaj kanal emituje preko kablovskih emitera i ne pokriva sever Kosova.
- Postojeće rešenje ne garantuje da će kanal biti nezavistan (ni u uređivačkom, ni u tehničkom, ni u programskom, ni u kadrovskom, ni u finansijskom smislu).

Značajan akter u podršci medijima i novinarima je Udruženje novinara Srbije sa Kosova koje kroz dugogodišnji rad utiče na unapređenje položaja i zaštitu novinara. Osim toga, udruženje je redovno izdavalo niz saopštenja za javnost u kojima je uka-

¹⁵ http://www.zka-rks.org/wp-content/uploads/2017/06/US-TAV_REPUBLIKE_KOSOVO.pdf, str 18.

zivalo ili osuđivalo napade na srpske novinare i srpske medije, kao i u drugim slučajevima kada su bila površena ili ugrožena ljudska ili profesionalna medijska prava, kao i pravo na ravnopravnu upotrebu jezika na Kosovu.

Jedan od uspeha UNS-a na Kosovu je, prema njihovom mišljenju, u velikoj meri rešeno pitanje prevoda na javnim događajima koje organizuju kosovske institucije, gde u najvećem broju slučajeva nije bilo prevoda na srpski jezik iako je po Ustavu i zakonima Kosova srpski jezik jedan od službenih na Kosovu. Nakon nekoliko godina upornog rada, raznih protesta i ukazivanja na ovaj problem, ovo pitanje je delom rešeno, ali još uvek postoje slučajevi gde se prava novinara na upotrebu srpskog jezika ne poštuju.

UNS na Kosovu aktivno kod međunarodnih i domaćih institucija insistira na rešavanju pitanja sudbine nestalih novinara, kao i rasvetljavanju slučajeva ubijenih novinara u periodu od 1998. do 2005. godine u kom je ubijeno i oteto ukupno 17 novinara.

Ovo udruženje ima aktivnu i uspešnu saradnju sa Udruženjem novinara Kosova UNS na Kosovu. Česte su zajedničke akcije sa ciljem poboljšanja i zaštite prava novinara na Kosovu. Povodom međunarodnog dana slobode medija 3. maja UNS i UNK organizovali su zajedničke proteste u Gračanici i Prištini.

d) Koji su glavni problemi

Dimajući u vidu složenu situaciju u kojoj rade, a koja se ogleda u brojnim političkim i ekonomskim problemima sa kojima se susreće kosovsko društvo, možemo reći da funkcionisanje srpskih medija na Kosovu prati značajan broj poteškoća.

Netransparentno budžetsko finansiranje je ključni problem i u potpunosti određuje uslove i načine za rad medija, a kao posledica toga postoji značajna neravnopravnost položaja medijskih kuća. Podel-

Značajan akter u podršci medijima i novinarima je Udruženje novinara Srbije sa Kosova koje kroz dugogodišnji rad utiče na unapređenje položaja i zaštitu novinara.

jenost medija je problem koji navode svi učesnici istraživanja bez razlike da li dolaze iz medija, nevladinih organizacija ili građana. Podeljenost na medije koji se finansiraju iz lokalnih budžetskih sredstava i sredstava iz Srbije (pre svega od strane kancelarije za Kosovo i Metohiju) i nezavisnih medija sa prvenstveno projektnim finansiranjem navodi se kao ključna determinanta koja utiče na sve segmente rada, od izbora tema i načina njihove obrade, izvora informacija i dostupnosti ključnih političkih aktera značajnih za izveštavanje o dešavanjima i procesima kako u srpskoj zajednici, tako i kosovskom društvu u celini.

Mediji koji se oslanjaju na finansije iz donatorskih sredstava su u daleko nepovoljnijem položaju jer su njihov rad i kapaciteti direktno uslovljeni projektima. Usled toga ovi mediji imaju nedovoljno kapaciteta, pre svega u broju novinara u redakcijama, čime su ograničeni u broju tema koje prate i mogućnosti da na produbljeniji i sistematičan način pokrivaju procese koji su od značaja za društvo i građane.

Drugi veliki problem sa kojim se suočavaju srpski mediji na Kosovu je i dalje prisutna nedostupnost predstavnika institucija i lokalnih i centralnih vlasti za komentare, pre svega za nezavisne medije. U pogledu dostupnosti informacija od institucija, novinari ukazuju na poteškoće u dobijanju informacija od institucija pre svega na lokalnom nivou, dok je odnos sa centralnim institucijama i dalje praćen problemima sa zvaničnim dokumentima na srpskom jeziku, koji, mada zagarantovani u određenim slučajevima, ne postoje ili su neadekvatno prevedeni. Nemogućnost da se dobiju

pravovremeni odgovori i pouzdani, zvanični podaci utiču na novinarski rad i dovode do uskraćivanja građana za relevantne informacije, a samim tim umanjuju i kredibilitet novinarskog rada.

Dominacija politike u svim segmentima života na Kosovu reflektuje se i na rad medija. Politička dešavanja, pre svega ona na međunarodnom nivou koji se tiču pregovora sa Srbijom i položaja srpske zajednice na Kosovu, jesu prioriteta u izveštavanju i čine najznačajniji deo medijske produkcije. U takvoj situaciji u kojoj politika čini glavnu temu koja se tiče života građana i od koje se očekuje razrešenje dugogodišnjih procesa, u kombinaciji sa ograničenim kapacitetima, medijima je ostavljeno veoma malo prostora za bavljenje ostalim temama kao što su svakodnevni život građana, ljudske priče koje bi građane stavile u fokus, ili dešavanja i problemi većinske zajednice. Predstavnici medija navode da postoji potreba da se građanima predstave pozitivne, uspešne lokalne priče, približi život ljudi iz ostalih sredina, život većinskog stanovništva ili primeri međusobne saradnje.

Dominacija politike u svim segmentima života na Kosovu reflektuje se i na rad medija. Politička dešavanja, pre svega ona na međunarodnom nivou koji se tiču pregovora sa Srbijom i položaja srpske zajednice na Kosovu, jesu prioriteta u izveštavanju i čine najznačajniji deo medijske produkcije.

2. Cilj studije i metodologija istraživanja (kvantitativno + kvalitativno)

a) Cilj istraživanja

Osnovni cilj istraživanja u oblasti medija je utvrđivanje stepena u kom mediji na srpskom jeziku na Kosovu utiču na stepen otvorenosti, dostupnosti i pluralizma mišljenja i tema u svojoj zajednici. Glavno istraživačko pitanje koje je postavljeno je: Da li su i u kojoj meri srpski mediji na Kosovu otvoreni za različite teme i mišljenja?

b) Opis metodološkog dizajna i njegova veza sa ciljem studije

Imajući u vidu značaj objektivnog, istinitog i pravovremenog informisanja kao uslova značajnog za razvoj društva i formiranje građana koji su sposobni da razumeju pojave, procese i funkcionisanje zajednica, analiza je kroz različite segmente pokušala da predstavi okvir u kom rade srpski mediji na Kosovu, sa kojim izazovima koji utiču na njihovu otvorenost i mogućnost za doprinos društvenom dijalogu. Nalazi analize i istraživanja stavova građana i predstavnika medija služice kao doprinos inicijativi OPEN za razvijanje otvorenog i dinamičnog prostora za diskusiju unutar Srpske zajednice, između srpske i ostalih zajednica, kao i institucija na Kosovu utvrđivanjem postojećeg stanja i razvojem preporuka na osnovu utvrđenih

rezultata. Nalazi će predstavljati validnu osnovu za argumentovano zastupanje kako prema građanima, tako i prema institucijama lokalne i centralne vlasti, te međunarodnoj zajednici.

● METODOLOGIJA KVALITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

Istraživanje uticaja medija na otvorenost i demokratizaciju zajednice obuhvatalo je korišćenje različitih istraživačkih tehnika.

Desk istraživanjem je utvrđen pravni okvir kojim je uređen rad i nezavisnost medija na Kosovu, dat pregled podataka institucija koje se bave medijima, kao i predstavljene analize i indeksi koji se odnose na medijske slobode i slobodu izražavanja.

POLUSTRUKTURISANI DUBINSKI INTERVJUI

- realizovano je ukupno 13 intervjua sa novinarima, urednicima i vlasnicima srpskih medija, kao i predstavnicima institucija i međunarodnih organizacija koje se bave pitanjima slobode govora i radom medija. Tokom intervjua su prikupljeni podaci o stavovima koji se tiču uslova u kojima mediji rade (okvir za rad i njegova primena), dostupnost izvora, oblasti rada, postojeće mogućnosti medija da pored informativne imaju i

funkciju unapređenja otvorenosti društva, kao i o ograničenjima sa kojima se susreću u svom radu.

FOKUS GRUPE - tokom istraživanja održane su ukupno tri fokus grupe, dve na Severu Kosova i jedna na jugu. Učesnici fokus grupa bili su građani, novinari i predstavnici nevladinih organizacija. Prosečan broj učesnika fokus grupa je

bio pet. Razgovori su u proseku trajali jedan i po sat. Fokus grupama su utvrđivani stavovi o radu medija u smislu otvorenosti za različita mišljenja i teme, percepcija građana o tome šta su teme i ko su akteri koje bi u većoj meri trebali da budu zastupljeni u medijima, kao i preporuke za medije sa ciljem većeg doprinosa demokratizaciji društva.

FOKUS GRUPE

Vreme:

Istraživanje sprovedeno od 15.10.2020. do 20.11.2020.

Instrument istraživanja:

Vodič za razgovor

Broj fokus grupa:

3 fokus grupe

Ukupan broj učesnika:

16 učesnika (u proseku 5 učesnika po fokus grupi)

Kriterijum za izbor učesnika:

Učesnici fokus grupa birani su na osnovu sledećih kriterijuma: pol, godine, mesto stanovanja, vrsta zaposlenja (ovde smo nastojali da uključimo zaposlene u javnim institucijama, privatnom sektor, ali i civilnom sektoru i medijima).

INTERVJUI

Vreme:

Istraživanje sprovedeno od 15.10. do 25.11.2020.

Instrument istraživanja:

Vodič za intervju

Ukupan broj intervjuisanih:

14 intervjuisanih

Kriterijum za izbor sagovornika:

sagovornici su bili novinari, dopisnici, urednici, valsnici medija, predstavnici donatora i civilnog sektora.

METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

1	Vreme	Istraživanje sprovedeno od periodu 01 - 20. oktobar 2020. godine
2	Način prikupljanja podataka:	Licem u lice (F2F), terenska anketa (D2D)
3	Način kontrole rada anketara:	Licem u lice (F2F), terenska anketa (D2D)
4	Tip	Papir olovka
5	Instrument istraživanja:	Anketni upitnik sastavljen od 65 pitanja
6	Populacija:	18+ godina
7	Tip uzorka:	18+ godina
8	Kriterijum određivanje kvota:	Veličina opštine stanovanja prema unapred određenim kvotama za opštine i naselja južno (287/300) i severno od reke Ibar (295/300)
9	Veličina uzorka	582 ispitanika sa prebivalištem u srpskoj zajednici na Kosovu
10	Interval poverenja:	+ / - 5% za pojave sa očekivanom incidencom od 50%
11	Disclaimer:	S obzirom na činjenicu da ne postoje zvanični statistički podaci o demografskoj strukturi ciljane populacije, tj. srpskog stanovništva na Kosovu, samo uslovno možemo govoriti o reprezentativnosti uzorka na kojem je urađeno ovo istraživanje.

3. Rezultati istraživanja i njihovo kontekstualizovanje

U cilju sveobuhvatnog prikaza trenutnog stanja u radu srpskih medija, njihov rad je analiziran kroz različite segmente kao što su publika (načini informisanja građana i poverenje u medije, interesovanje za različite teme, percepcija medijskih sadržaja) i bezbednost novinara kao element koji utiče na slobodu u radu.

Publika - načini informisanja i poverenje u medije

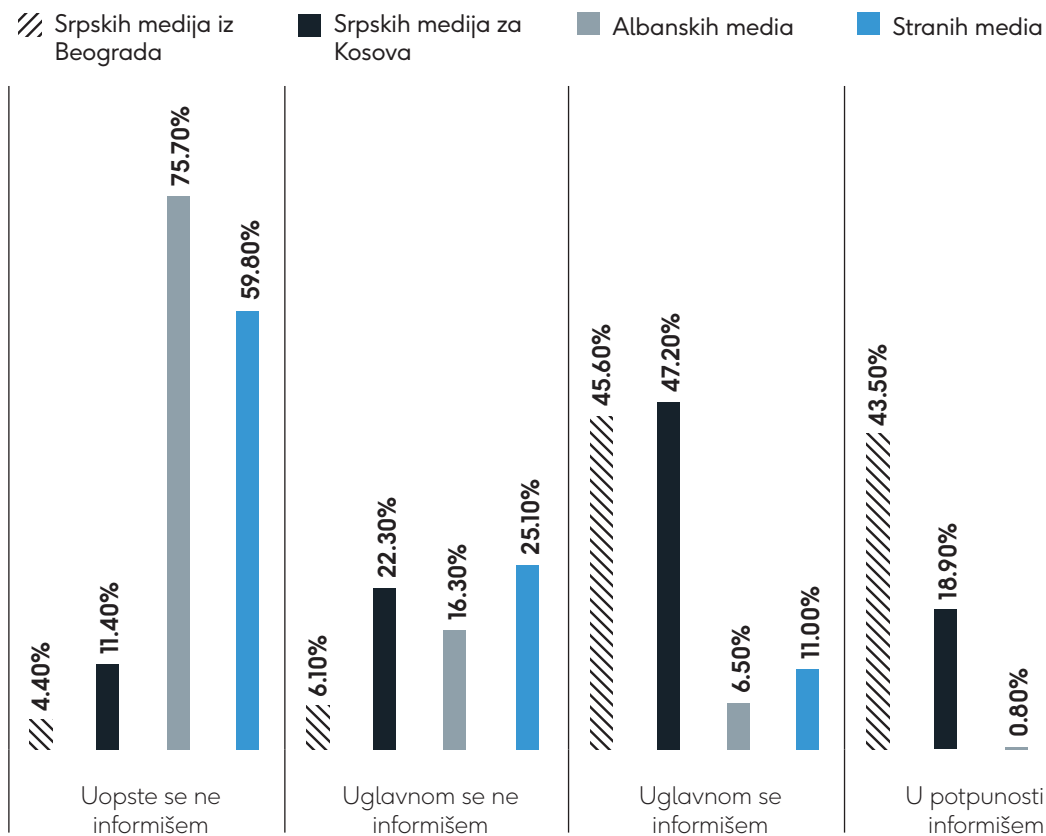
U proceni uticaja srpskih medija na Kosovu bitan faktor predstavlja ponašanje publike, odnosno načini na koji se građani informišu. Građanima srpske nacionalnosti su pored medija iz njihovih sredina dostupni i mediji iz Srbije, albanski i strani mediji. Dominantan izvor informisanja za većinu građana predstavljaju mediji iz Beograda. Čak 43,5% ispitanika se u potpunosti a 47,20% uglavnom informiše iz ovih medija. Srpski mediji sa Kosova su značajan izvor informacija za 18,9% građana u potpunosti a 45,6% njih uglavnom koristi ove medije za dobijanje informacija.

Ovi podaci ne iznenađuju jer mediji iz Beograda predstavljaju tradicionalni izvor informisanja, posebno za starije građane koji se prvenstveno oslanjaju na informacije RTS. Drugi faktor koji uslovljava ovakve informativne navike je raznovrsnost u medijskim formama koje postoje jer srpski mediji sa Kosova programom ne mogu da

pariraju velikim medijskim kućama i produkciji koju oni imaju, posebno u igranom ili dokumentarnom programu. Predstavnici medija smatraju da možemo da pravimo distinkciju u informisanju o lokalnim temama koje je usmereno ka medijima sa Kosova, dok se oblasti kao što su međunarodna politika, događaji iz sveta ili zabavne forme u većem stepenu baziraju na medije iz Srbije.

Na informacije iz stranih medija se u informisanju oslanja znatno manji broj građana (3% u potpunosti i 11% uglavnom), i to uglavnom mlađi i obrazovaniji ispitanici. Albanski mediji su najređe korišćeni izvor informisanja i njih uglavnom koristi 6,5%, odnosno u potpunosti 0,8% učesnika istraživanja.

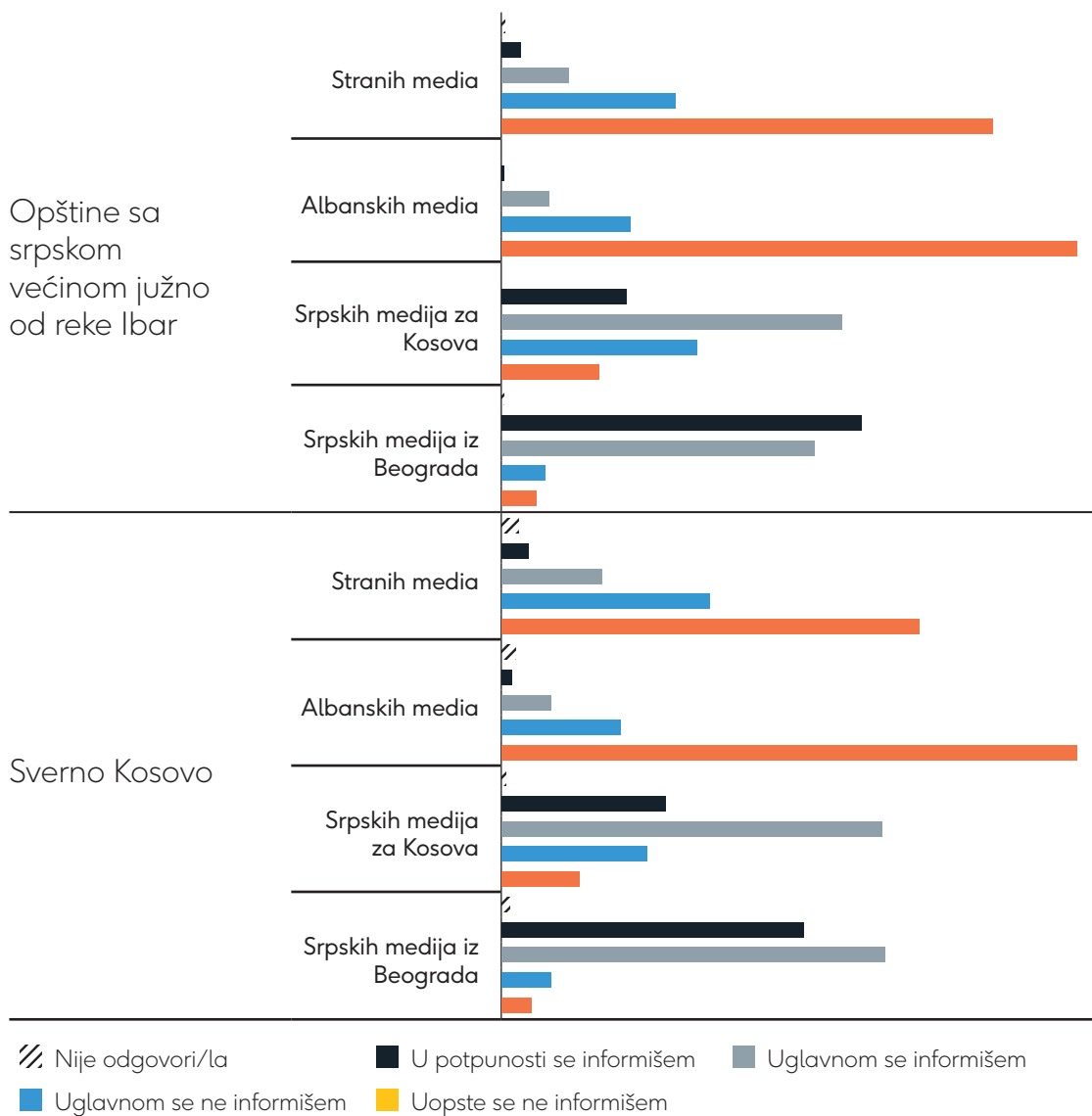
Grafikon 1. prikaz rezultata na pitanje „Iz kojih medija se najčešće informišete?“

U pogledu mesta stanovanja, uočene su razlike u dominantnom načinu informisanja, tako ispitanici iz opština južno od Ibra u se u 47,6% slučajeva u potpunosti informišu iz medija iz Beograda, dok je on nešto niži za ispitanike koji

žive na Severu Kosova 39,3%. Odgovor u potpunosti se informišem iz srpskih medija sa Kosova bira 21,3% ispitanika sa Severa Kosova i 16,6% ispitanika iz opština sa srpskom većinom južno od reke Ibar.

Grafikon 2. Prikaz rezultata na pitanje „Iz kojih medija se najčešće informišete? – distribucija odgovora prema mestu stanovanja“

Televizije kao izvor informisanja o politici dominiraju na svakodnevnom nivou. 45,5% građana navodi da se o politici svakodnevno informiše putem televizije, dok po trećina ukupnog broja ispitanika koristi internet novine (31,1%) ili Internet vesti, internet stranice ili blogove (32,3%).

Ovi načini dominiraju i među odgovorima koji se tiču povremenog informisanja o politici izraženog kroz broj dana korišćenja tokom jedne nedelje. Radio i štampa su najređi načini informisanja o politici, pa tako čak 48,2% izjavljuje da se nikad ne informiše putem radija i 36,5% nikad iz štampe.

Tabela 1. U prethodna tri meseca, koliko ste se prosečno dana u nedelji informisali o politici iz različitih vrsta medijskih izvora, kao što su:

	N	1	2	3	4	5	6	S	NO
Štampane novine	36,5	11,5	6,1	4,4	2,6	3,3	1,5	6,7	0,5
Radio	48,2	14,3	12,4	8,5	5,9	3,5	1,2	5,9	0,1
Televizija	8,1	6,1	4,5	8,7	8,1	9,6	9,5	45,5	0
Internet novine	23,1	6,4	7	6,9	7,1	9,8	7	31,1	1,6
Internet vesti, internet stranice ili blogovi	24,4	5	6,6	7,1	8,5	7,4	8	32,2	0,9

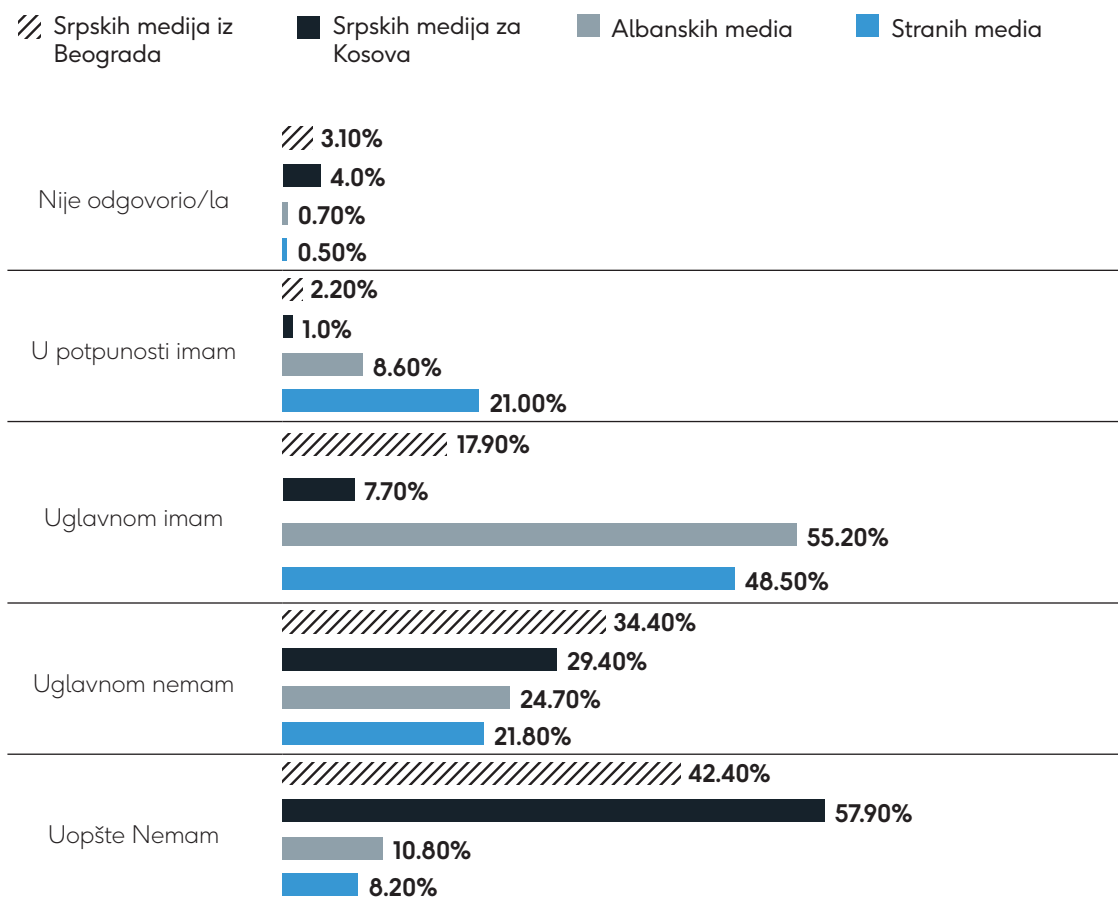
N - nikad; **1** - 1 dan nedeljno; **2** - 2 dana nedeljno; **3** - 3 dana nedeljno; **4** - 4 dana nedeljno; **5** - 5 dana nedeljno; **6** - 6 dana nedeljno; **S** - svaki dan; **NO** - nije odgovorio/la; vrednosti su izražene u %.

Poverenje u medije je u korelaciji sa podacima o izvorima informisanja, odnosno najveće poverenje se ukazuje medijima iz Srbije. Skoro tri četvrtine ispitanika izražava poverenje prema ovim medijima, 50% građana navodi da ima poverenja a još 22,8% da ima potpuno poverenje u informacije koje dolaze iz ovih medija. Značajno visoko poverenje građani ispoljavaju i prema srpskim medijima sa Kosova, njih 8,8% ima potpuno poverenje, a poverenje u izveštavanje izražava 57,8% učesnika istraživanja.

Najveće nepoverenje vlada prema informacijama iz albanskih medija (uopšte nema poverenje čak 62,1%, a uglavnom nema 22,3% ispitanika), taj podatak treba tumačiti i u kontekstu jezičke barijere, odnosno nemogućnosti da se razume sadržaj

koji ovi mediji objavljuju. Do građana dolazi mali broj prevedenih tekstova, odnosno on i dalje predstavlja nepristupačan izvor informacija za građane Kosova srpske nacionalnosti. Značajan broj građana, između jedne četvrtine i jedne trećine, nema poverenje u medije koji izveštavaju na srpskom jeziku. Nešto veće nepoverenje se ispoljava prema lokalnim medijima (uopšte nema 10,4% i uglavnom nema 22,3%) nego prema medijima iz Srbije (7,1% uopšte nema i 19,3% uglavnom nema poverenja) što treba da predstavlja podsticaj radu lokalnih medija, pre svega onih budžetski finansiranih da rade na vraćanju poverenja publike.

Grafikon 3. Koliko imate poverenja u sledeće medije?

Interesovanja i navike publike

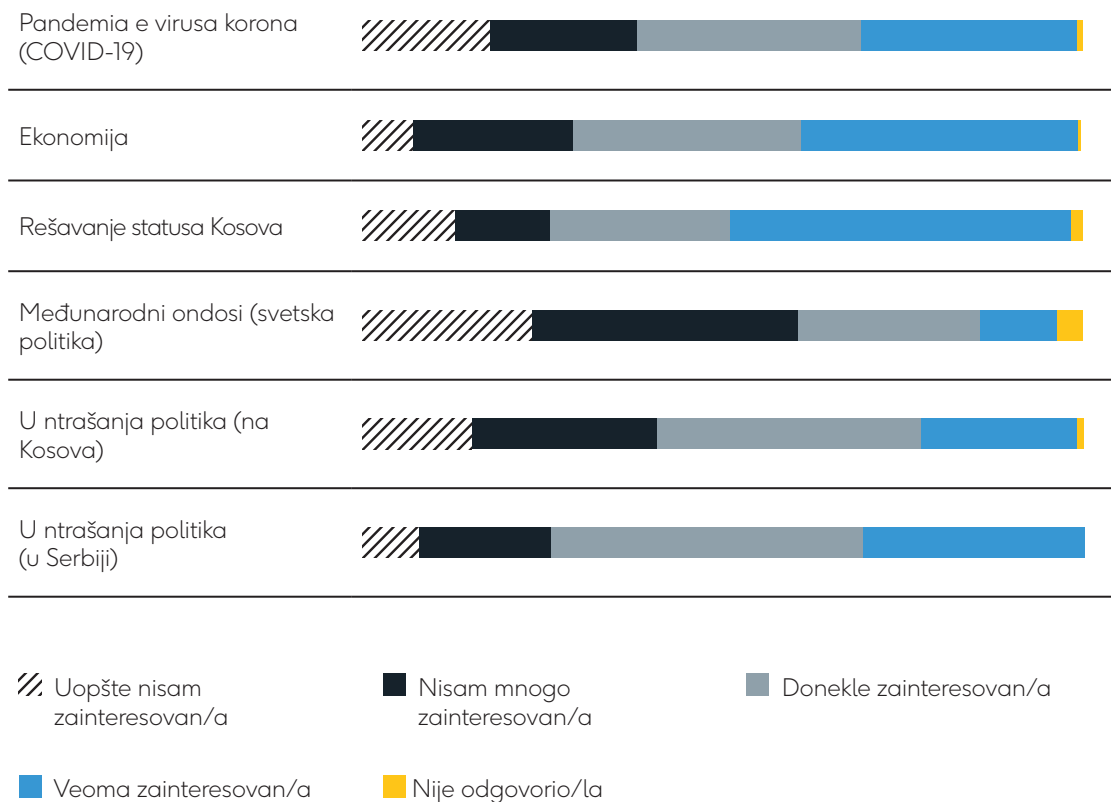
Najveće pojedinačno interesovanje građana tiče se teme rešavanja statusa Kosova, 47,5% je veoma zainteresovano a 24,7% zainteresovano za informacije o ovoj temi. Ovaj podatak je očekivan imajući u vidu dugotrajnost ovog procesa i visoku ocenu važnosti ove teme za građane. Sa ovim podatkom su saglasni i predstavnici medija, navode da je pitanje statusa veoma važno za stanovnike Kosova srpske nacionalnosti jer je ono u direktnoj vezi sa položajem i ostvarivanjem prava srpske zajednice. Građanima je ovaj proces u suštini nepoznanica i od njega imaju velika očekivanja, jer treba da pruži okvir u kom će Srbi funkcionisati, odnosno koji treba da pruži mehanizme za ostvarivanje njihovih prava u svim segmentima života.

Gotovo identično interesovanje građani pokazuju za unutrašnju politiku u Srbiji. Skoro trećina ispitanika, njih 30,1%, je veoma zainteresovano a 44% uglavnom zainteresovano da se informiše o ovoj temi. Ovo visoko interesovanje se po mišljenju predstavnika medija može tumačiti bliskim vezama sa Srbijom, odnosno time što su Srbija i njeni predstavnici aktivan učesnik procesa dijaloga, pa samim tim građani od njih imaju velika očekivanja, odnosno izražavaju interesovanje za one koji u njihovo ime pregovaraju, odnosno mogu da utiču na konačan ishod pregovora a samim tim i na njihov položaj.

Značajno interesovanje se pokazuje i za ekonomske teme (donekle zainteresovane i zainteresovane 70,3%), za pandemiju virusa korona (donekle

zainteresovan i zainteresovan 61,2%), odnosno unutrašnju politiku na Kosovu (donekle zainteresovan i zainteresovan 74,1%), unutrašnja politika u Srbiji (donekle zainteresovan i zainteresovan 58,4%). Značaj informacija vezanih za ove teme prepoznaju i novinari i urednici srpskih medija sa Kosova.

Grafikon 4. Prikaz raspodele zainteresovanosti ispitanika prema određenim informacijama i temama koje su dostupne u medijima

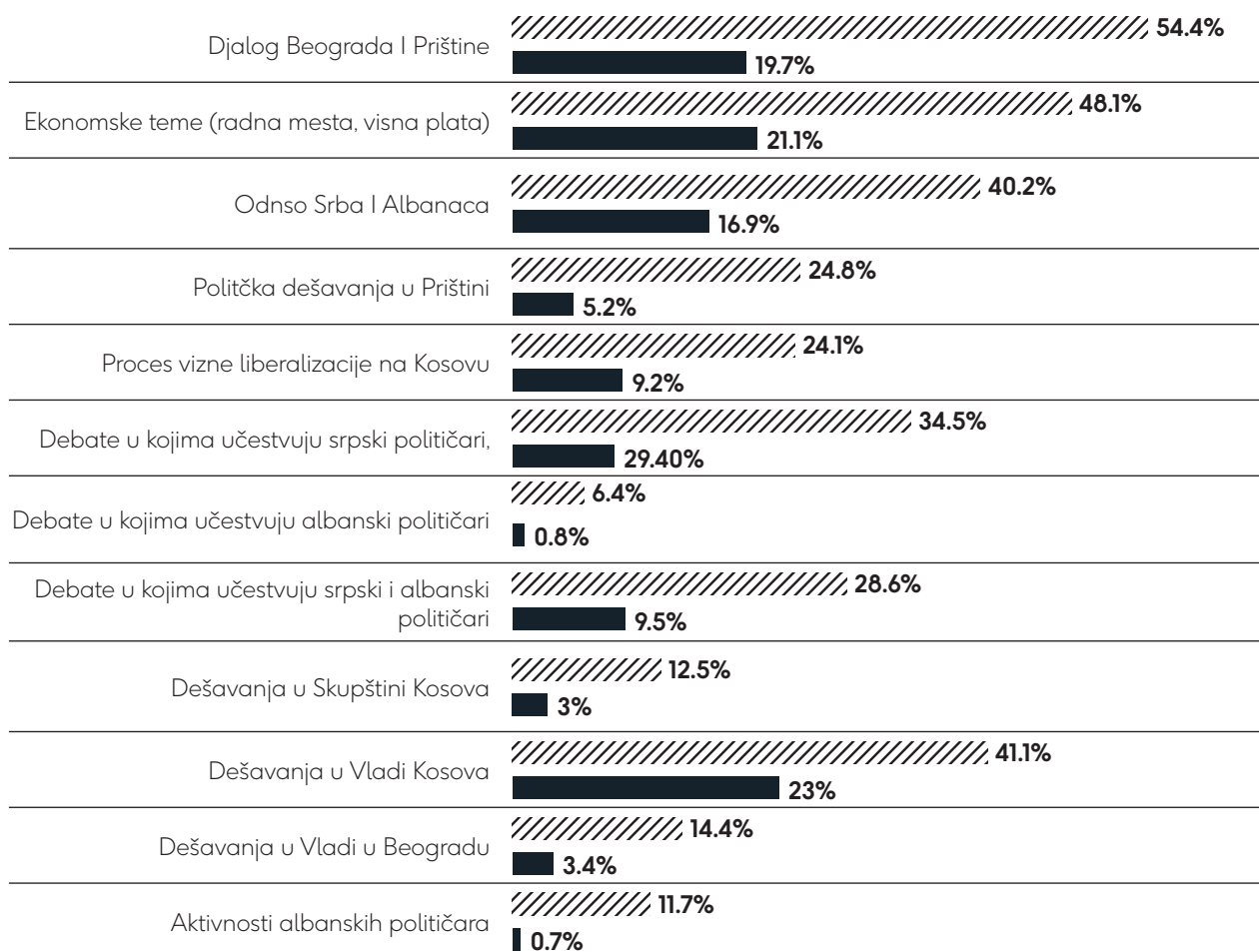

U segmentu praćenja medijskih sadržaja, građani su davali odgovore o tome koliko prate različite teme iz političkog života koje su definisane kao značajne za njihov život i rad. Među temama koje građani prate u potpunosti, odnosno koje uglavnom prate izdvajaju se: dijalog Beograda i Prištine, ekonomske teme (radna mesta i visine plata), odnos Srba i Albanaca i dešavanja u Vladi Kosova. Interesantan podatak predstavlja značajno praćenje debatnih formi u kojima učestvuju srpski ili srpski i albanski političari. Ovaj podatak, uz podatke dobijene od novinara i urednika da debata u kojima političari razmenjuju stavove ima jako malo, ukazuje da su gledaoci i slušaoci zainteresovani za ovaj vid medijskih sadržaja i da ih u situacijama kada su im dostupni rado prate.

Intervjuisani novinari i urednici kažu da građane zanimaju ekonomske teme, odnosno sve one informacije koje se tiču (mogućnosti) zapošljavanja, životnog standarda i razvoja privrede jer su one u direktnoj vezi sa kvalitetom života. Ono što predstavnici medija uočavaju kao gledano i čitano iz njihovih medija su informacije o pandemiji kao pojavi koja je značajno uticala na živote građana u smislu opasnosti po zdravlje ali i direktnom uticaju na njihov svakodnevni život u pogledu funkcionisanja, kretanja ali i

(negativnih) uticaja na ekonomski i privredni rast. Takođe, lokalne komunalne i servisne informacije sve kategorije ispitanika smatraju najznačajnijim za njih, odnosno one čini najznačajnijii deo informacija koje se traže na lokalnim medijima. Ono što predstavnici medija navode kao potrebu koju su uočili jesu pozitivne lokalne priče u formi članaka ili priloga o uspešnim sugrađanima. Uspeši mladih u sportu, uspešne poslovne ideje, primeri saradnje među građanima kako srpske tako i srpske i drugih nacionalnosti su sadržaji koji su prijemčivi za građane. Na ovaj način se građanima pruža otklon od opterećenosti politikom i političkim dešavanjima vezanim za dugoročne procese.

Grafikon 5. Praćenje tema u medijima koji izveštavaju na srpskom jeziku

/// Pratim u potpunosti ■ Uglavnom pratim

Sa druge strane, one teme kojima građani ne posvećuju pažnju su debate između albanskih političara (85%), dešavanja u Skupštini Kosova (69,8%) ili dešavanja u Vladi Srbije (68,2%).

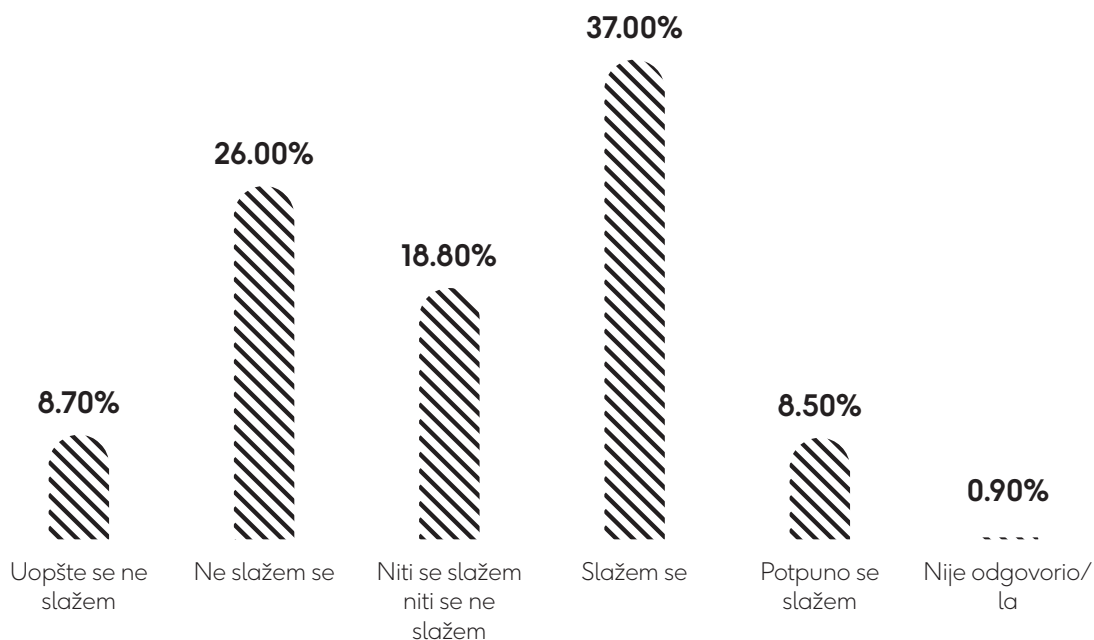
Stavovi o radu i poverenje u medije

U ovom poglavlju predstavimo percepciju građana i predstavnika medija o radu i poverenju u medije. Kroz različite segmente kao što su istinitost izveštavanja, favorizovanje određenih strana, zanemarivanje određenih tema ili aktera, kritičko sagledavanje tema i pojava iz različitih uglova, otvorenost za različite teme i stavove, kao i zanemarivanje i neizveštavanje o određenim bitnim pitanjima. Pokušali smo da identifikujemo preovlađujuće stavove o radu srpskih medija na Kosovu. Ovi podaci mogu biti korišćeni kao baza na osnovu koje same medijske kuće i njihovi predstavnici mogu bolje da upoznaju preferencije njihove publike i identifikuju oblasti

i pristupe čijim bi unapređenjem mogli da na adekvatniji i prijemčiviji način pristupe obradi i prezentovanju svojih sadržaja prema javnosti. Na ovaj način, mediji će dobiti informacije o aspektima koji se od građana vide kao problematični, odnosno kao oni na čijem unapređenju treba dalje raditi.

Nešto manje od polovine građana smatra da mediji prenose istinite informacije (8,5% se slaže u potpunosti i 37% slaže sa ovom izjavom). Nešto više od trećine ispitanika, sa druge strane, nema poverenja u istinitost izveštavanja. Značajan broj građana ne može da izrazi stav po ovom pitanju. Ovo je značajan podatak za medije jer ukazuje na potrebu da se unapređuje poverenje građana u medije.

Grafikon 6. Verujem da mediji prenose istinite informacije

Građani i predstavnici medija koji su učestvovali na fokus grupama mišljenja su da ovi podaci oslikavaju realne stavove jer po njima postoji značajna podjela među samim medijima, a samim tim i prema istinitosti njihovog izveštavanja. Stručnjaci i predstavnici medija ukazuju da se izveštavanje medija, posebno onih koji su nezavisnog finansiranja, bazira na istinitim i proverenim informacijama i da do sada u njihovom radu nema zabeleženih slučajeva objavljivanja lažnih informacija ili informacija koje na dvosmislen način predstavljaju određene događaje.

Novinari i urednici navode da su novinari i nezavisni mediji oprezni u svom radu, da su naučeni da promišljeno i pažljivo predstavljaju podatke javnosti, posebno kada se radi o temama kao što su lokalna politika, dijalog ili odnosi Srba i Albanaca, jer su to teme koje su osetljive i koje mogu da dovedu do podgrevanja netrpeljivosti ili unošenja pometnje među građanima. Složenost političke situacije i istorija odnosa između dve zajednice jeste bitan faktor koji utiče na to da novinari pažljivo i netendenciozno izveštavaju, pre svega o političkim temama.

Merimo svaku reč. Mora se pažljivo birati jezik, šta će se reći, da se ne povrede nečija osećanja. Ima manje neistinitosti u odnosu na medije iz Srbije ili one iz Prištine. Oprezniji su novinari. Verovatno zato što su između dve vatre. (urednica, Mitrovica)

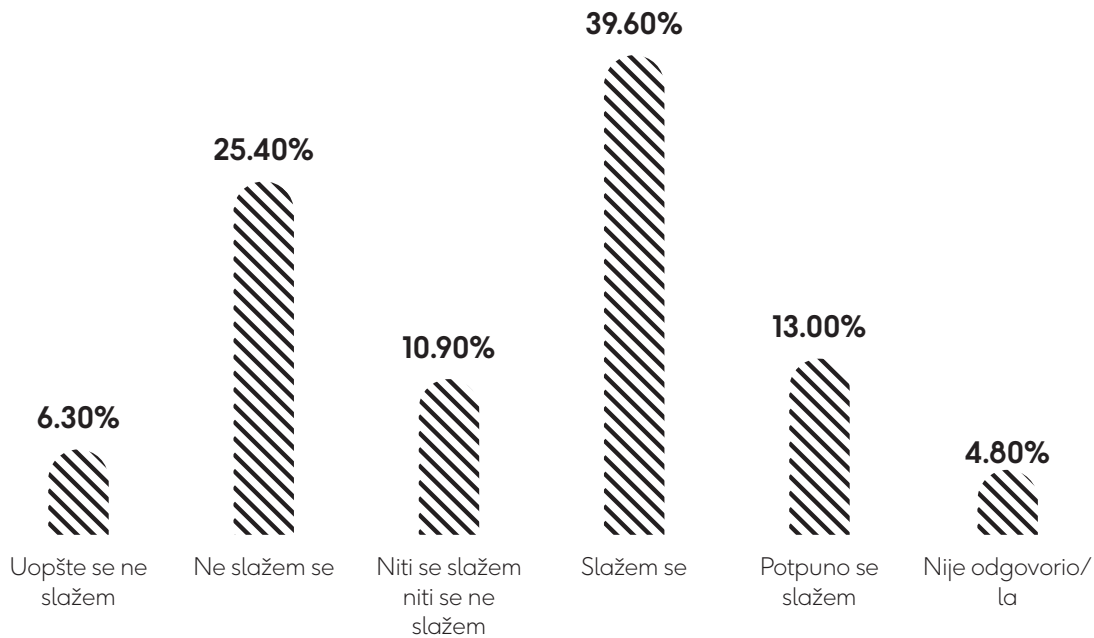
Uglavnom imamo prenošenje stava a ne vest, nešto što je otkriveno. I tu je teško govoriti o neistinitosti jer se radi mahom o prenošenju izjava ili odgovora. Lažnih vesti nema, vrlo malo. (novinarka, Priština)

Nešto više od polovine građana je saglasno sa stavom da su informacije koje dobijaju iz medija pristrasne, odnosno da favorizuju određenu stranu u izveštavanju. Uz podatke o velikom nepoverenju u istinitost izveštavanja, mediji, pre svega oni koji se finansiraju iz budžetskih sredstava, moraju poraditi na vraćanju poverenja građana u njihov rad. 13% anketiranih se u potpunosti slaže, a 39,6% slaže sa navedenim stavom.

Novinarima i urednicima je takođe problematičan segment rada budžetski finansiranih medija i to onaj koji se tiče izveštavanja o radu lokalnih političara i lokalnih institucija. Mišljenja su da u izveštavanju dominira prenošenje izjava ili saopštenja političara, ustanova i institucija bez postavljanja pitanja. Deo građana na fokus grupama misli da se budžetski finansirani mediji prvenstveno bave prenošenjem izjava pa se u takvom pristupu i ne može govoriti o istinosti ili neistinosti informacija.

Građani u većoj meri smatraju da su informacije koje se dobijaju iz medija pristrasne, odnosno da favorizuju određenu stranu u izveštavanju. Ukupno 52,6% građana se slaže da pristrasnost postoji, dok oko trećine ispitanika navode da se sa tom izjavom ne slažu (25,4%) ili uopšte ne slažu (6,3%). Građani i novinaru su stava da budžetski finansirani mediji favorizuju stavove i mišljenja lokalnih vlasti i zvaničnih insitucija.

Grafikon 7. Smatram da su informacije koje dobijam iz medija pristrasne, da favorizuju određenu stranu

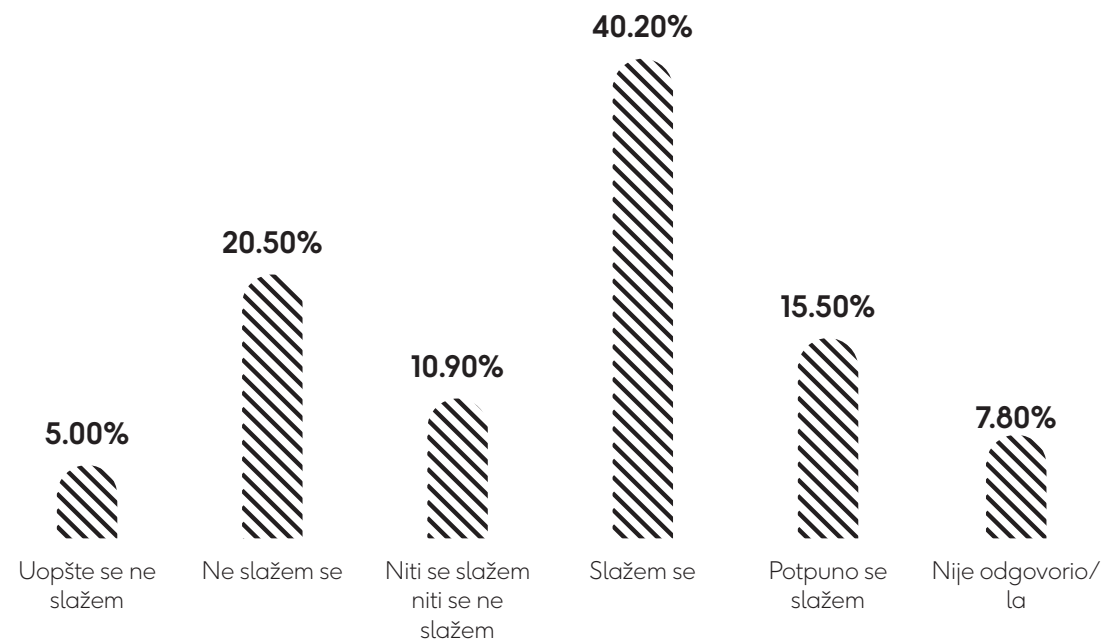

U prilog podeljenosti srpskih medija na Kosovu idu i podaci o percepciji izveštavanja o politici pri čemu deo medija zanemaruje pojedine teme, odnosno ne obrađuju ih iz više uglova. Izjave predstavnika vlasti ili institucija se ne preispituju, nema istraživačkog rada u smislu provera izjava, ukazivanja na nedoslednosti sa situacijom na terenu, odnosno suočavanje aktera sa podacima ili dokumentima koja mogu da demantuju izjave na televizijama, na medijima koji se finansiraju iz budžetskih sredstava. Učesnici u istraživanju smatraju da nezavisni mediji nude širu perspektivu, posebno na portalima, oni to čine kroz dublje ana-

lize, objavljivanjem komentara analitičara i stručnjaka iz srpske i albanske zajednice, kroz prevode analiza ili članaka iz štampe na albanskom jeziku ili istraživačke i tematske članke.

Nešto iznad polovine građana ukazuje na zanemarivanje određenih tema kada je reč o politici (ukupno 55,7% građana od čega se njih 15,5% u potpunosti slaže, a njih 40,3% se slažesa ponudjenom tvrdnjom). Samo četvrtina ispitanih smatra da zanemarivanja tema vezanih za izveštavanje o politici nema. Odsustvo stava prema ovom pitanju pokazuje 10,9% učesnika istraživanja.

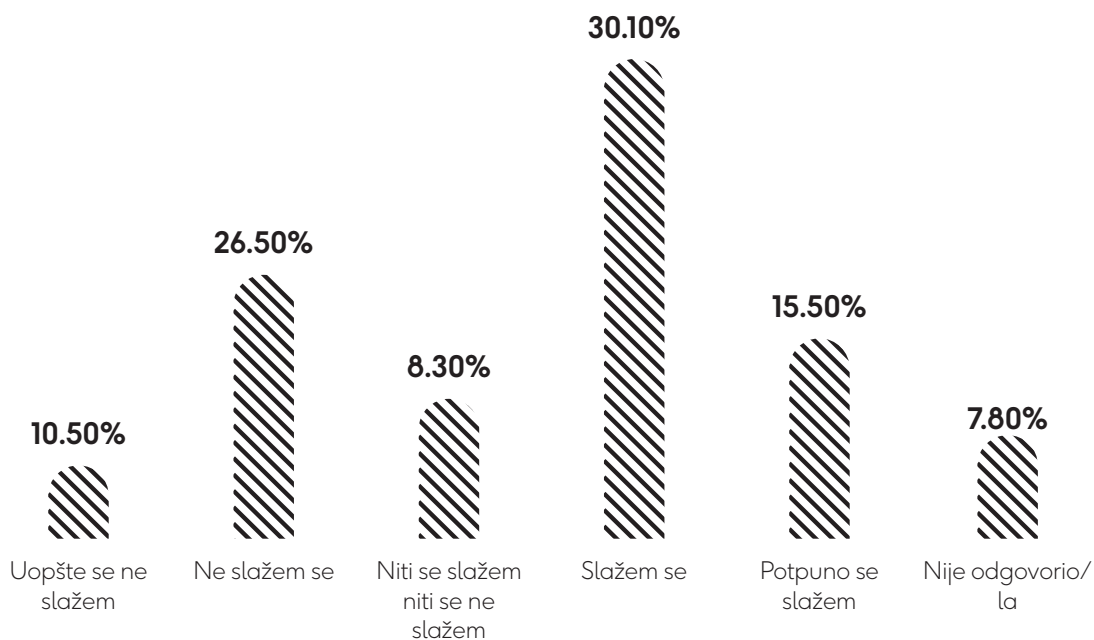
Grafikon 8. Kada je reč o politici i političkim dešavanjima, mediji određene teme potpuno zanemaruju

Situacija je takođe polarizovana, ali nešto povoljnija, kada je reč o percepciji kritičkog obrađivanja tema i njihovog sagledavanja iz različitih uglova, u odnosu na percepciju izveštavanja o političkim temama. 30,1% ispitanika se slaže, a 7% potpuno slaže sa izjavom da se mediji trude da daju kritički

osvrst na teme o kojima izveštavaju. Gotovo identičan je procenat onih koji su suprotnog mišljenja (38,2%) što može poslužiti medijima kao imperativ jer građani prepoznaju i zahtevaju raznovrsniju perspektivu u obradi i predstavljanju tema u medijima. 16% ispitanika nema jasan stav na ovu temu.

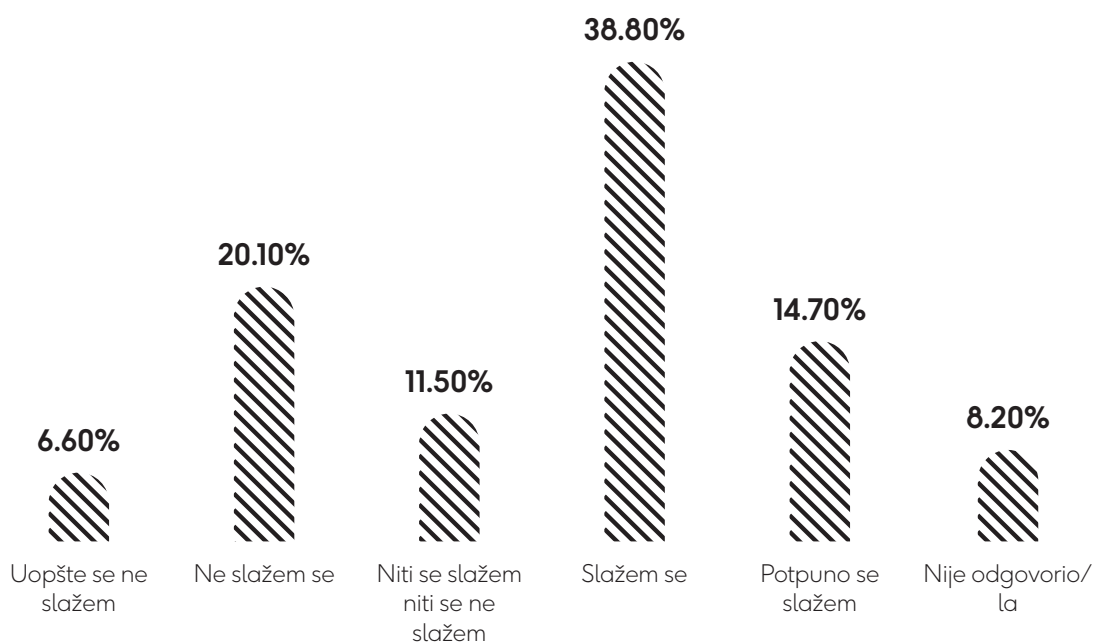
Grafikon 9. Kada izveštavaju o nekom događaju, mediji se trude da priču obrade kritički iz nekoliko uglova

Najnepovoljnije ocenjen aspekt rada srpskih medija na Kosovu je otvorenost medija za određene ljude i određene ideje. Više od polovina građana koji su učestvovali u istraživanju se slaže (38,8%) ili

u potpunosti slaže (14,7%) sa stavom o nedovoljnoj otvorenosti medija. Znatno je niži procenat onih koji se sa ovom izjavom ne slaže (20,1%) ili uopšte ne slaže (6,6%).

Grafikon 10. Mediji nisu otvoreni za određene ljude, niti za određene ideje

Stručna javnost u pogledu otvorenosti medija takođe insistira na navedenoj podeli između medija. Budžetski finansirani mediji po njihovom mišljenju pokazuju znatno niži stepen otvorenosti za teme, sagovornike i mišljenja koja se razlikuju od zvaničnih stavova vladajućih struktura. Dominantni sadržaji se tiču prvenstveno rada lokalnih vlasti, prenošenja zvaničnih stavova lokalnih ili vlasti iz Srbije, posebno kada se radi o pitanjima vezanim za dijalog između Beograda i Prištine i različite aspekte vezane za Briselske pregovore. Građani u fokus grupama smatraju da iako se glas predstavnika lokalnih vlasti može čuti u medijima koji su im naklonjeni, ali da je malo prilika u kojima građani imaju mogućnost da njih vide uživo, odnosno da ih nema u direktnom učešću u emisijama. Na ovaj način čak ni mediji koji imaju priliku da dođu do političara, nemaju priliku da sa njima uđu u dijalog.

Sa druge strane, nezavisni mediji se u pogledu otvorenosti za različita mišljenja i teme ocenjuju značajno bolje i od građana i od strane predstavnika medija i nevladinih organizacija. Mnogo širi dijapazon sagovornika koji uključuje stručnjake, analitičare, građane ili javne ličnosti koji izražavaju svoje stavove o različitim pitanjima i temama značajnim za građane, kao i o društveno-političkim dešavanjima čiji uticaj predstavlja nepoznanicu za veliki deo srpske zajednice na Kosovu. Onaj segment koji nedostaje nezavisnim medijima su predstavnici institucija i lokalnih vlasti. Najveći deo novinara i urednika koji su učestvovali u intervjuima navodi da nisu u mogućnosti da dođu do sagovornika iz vlasti. Na postavljena pitanja uglavnom nema odgovora, odnosno novinari nemaju priliku da im postave pitanja na zvaničnim događajima. Takođe, neki mediji su u tom pogledu imali negativna iskustva poput nepozivanja na konferencije za medije i javne događaje ili odbijanja da se na njihova pitanja odgovori.

Izjave predstavnika institucija su još jedan segment koji bi mogao značajno da unapredi medijske sadržaje. Novinari i urednici navode poteškoće u pristupu institucijama, odnosno

njihovim odgovorima na novinarska pitanja. Dosadašnja praksa u radu novinara puna je primera slanja velikog broja zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, odnosno nemogućnosti da se dođe do blagovremenog odgovora. Novinari navode iskustva kao što su dobijanje odgovora koji su formalni, koji ne daju informacije o radu institucije kojoj je pitanje postavljeno. Problemi sa prevodima na srpski jezik zvaničnih dokumenata je ono što već godinama kao problem ističu novinari i novinarska udruženja. Tokom vremena dolazi do poboljšanja u ovom polju ali predstavnici medija dele mišljenje da je potrebno još mnogo truda od strane institucija na centralnom nivou da se ovaj problem reši u potpunosti.

Nisu nas pozivali na konferencije. Dešavalo se da bukvalno kampujemo ispred institucija. Prati-mo šta se dešava, pa naslućujemo gde i kada bi mogli da se pojave. (novinarka, online portal)

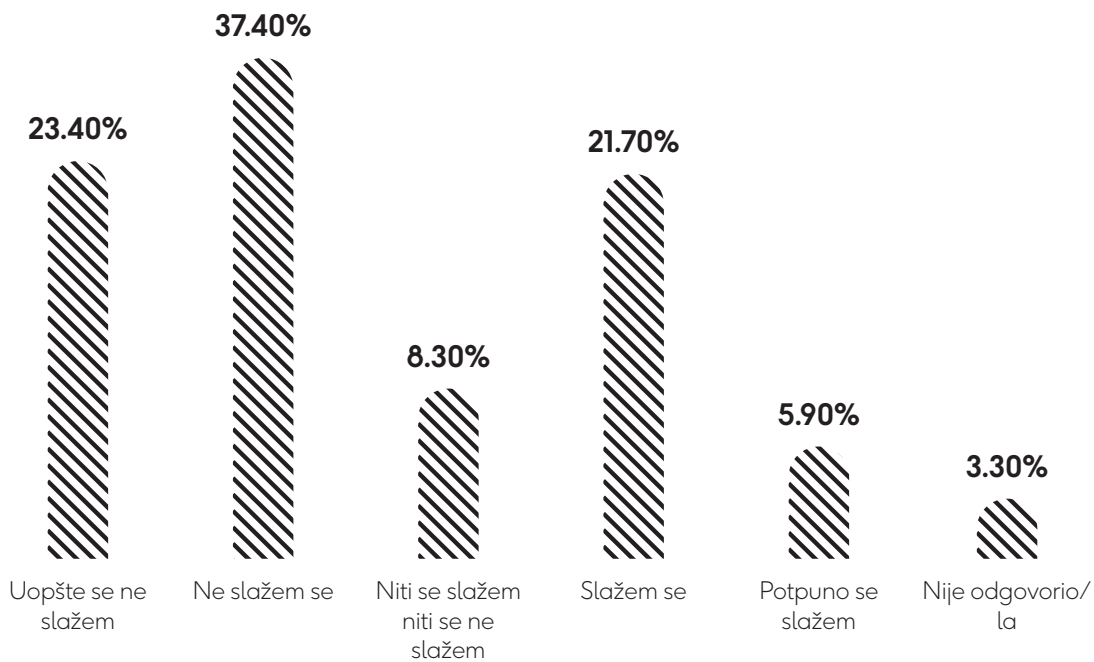
Čini mi se da oni ni svojim (medijima) neće da daju izjave. Nego samo šalju saopštenja. (građani)

Mi im ni glasove ne znamo. Samo se čitaju saopštenja. (urednica, online portal)

Izbegavaju svaku priliku u kojoj neko može da im postavi pitanje. Zašto nije urađeno ono što ste najavili, što ste obećali, koliko koštaju radovi, na koji način su birani izvođači radova? (novinarka, portal)

Nezavisnost medija, odnosno mogućnost da se samostalno odlučuje o tome kako će se izveštavati za veoma značajan broj građana ne postoji. Znatno je veći broj onih građana, koji smatraju da mediji nisu nezavisni. Ukupno 60,8% ispitanika se ne slaže sa izjavom da mediji samostalno odlučuju o tome kako će izveštavati, od toga 23,4% se uopšte ne slaže a još 37,4% se ne slaže. Nasuprot tome, oko četvrtine ispitanika se sa ovim stavom slaže.

Grafikon 11. Verujem da su mediji nezavisni i da sami donose odluke kako će izveštavati

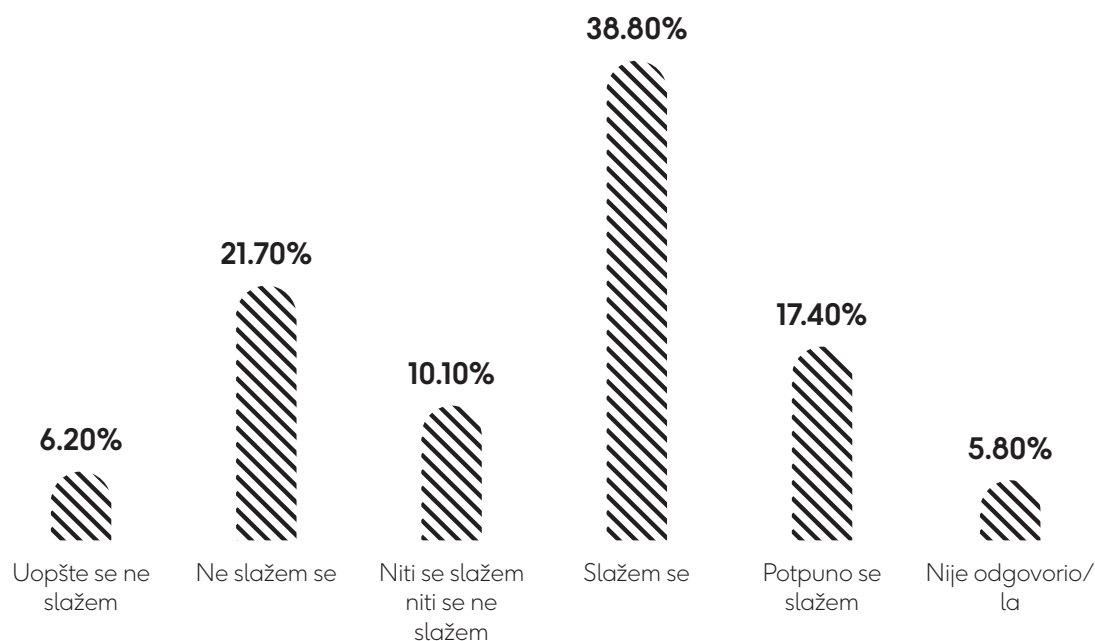

Uticiji na medije se od građana prepoznaju, u lokalnim političarima i predstavnicima vlasti. Građani smatraju da zavisnost od budžetskih sredstava utiče na medije da u izveštavanju prate i prenose aktivnosti bez ikakvog propitivanja i kritike. Sa druge strane, novinari i predstavnici medija koji se finansiraju donatorskim sredstvima navode da nemaju pritiske i pokušaje uticanja na način na koji izveštavaju.

Moraju da slušaju one koji ih finansiraju. (opšti stav građana na fokus grupama)

Nema pritiska od donatora. Nije se dogodilo da smo imali situaciju da nam neko traži da nešto menjamo ili povučemo nešto što smo objavili. (urednik, online portal)

Grafiku 12. Često primetim da određenih važnih vesti nema u medijima

Govor mržnje

Važan segment koji ukazuje na objektivno informisanje i promociju tolerancije i otvorenosti prema drugom u najširem smislu tog pojma jeste odsustvo govora mržnje.

Novinari i urednici iz srpskih medija koji su učestvovali u istraživanju ukazuju da pri analizi ove pojave moramo imati u vidu podelu na nezavisne medije i medije koji se finansiraju iz sredstava lokalnih budžeta. Opšta ocena jeste da govora mržnje u srpskim medijima na Kosovu nema u značajnoj meri, da ukoliko postoji dolazi od strane budžetski finansiranih medija. Predstavnici medija su stava da među novinarima postoji razvijena svest o standardima u radu i da se sporadični slučajevi javljaju pre svega na internet stranama medijskih kuća a u manjoj meri u programima koji se emituju na radiju ili televizijama.

Zajednička ocena i predstavnika medija i građana je da govor mržnje nije u značajnoj meri usmeren ka pripadnicima drugih naroda na Kosovu. Ukoliko posmatramo podatke o percepciji govora mržnje

prema Albancima, Gorancima ili Romima kao najbrojnijim grupama, uočljiv je nešto veći procenat prema Albancima gde građani u 11% navode da govor mržnje uglavnom postoji, nasuprot 4,9% prema Romima ili 2,7% prema Gorancima.

Govor mržnje koji je uočen preventivno se tiče pripadnika srpske zajednice, odnosno okrenut je ka onom delu zajednice sa kojim se nemaju isti politički, odnosno stavovi o saradnji, sa predstavnicima drugih zajednica.

Tako novinari navode primere korišćenja pogrdnih naziva za pripadnike većinskog naroda, ali pre svega ukazuju na i dalje prisutnu praksu etiketiranja tzv. "domaćih izdajnika" i "stranih plaćenika". Najekstremniji primer ove vrste izveštavanja predstavljaju napadi i negativno izveštavanje o Oliveru Ivanoviću.

U srpskim medijima nema direktnog govora mržnje. Bilo je jednom da je na TV Most upotrebljen pogrdan termin, ali to je sklonjeno posle sa portala. Više je u tonu, da se druga zajednica gleda u negativnom tonu. Prema opozicionim. Ali u opoziciju se

svrstava svako ko kaže ili izjavi nešto što je suprotno vladajućem mišljenju. (novinarka, online portal)

Ima ponekad, u provladinim medijima. Tu se koriste pogrdne reči za Albance, na portalima. Imalo je i žalbi za to. (dopisnik, RTK)

Govor mržnje? Ima ga u smislu da ga ima u sopštenjima Srpske liste. Ne u smislu da mediji daju takav sadržaj, nego da ga prenose. Ja mislim da toga ovde mnogo manje ima, zbog političke situacije. (novinar)

Građani takođe prepoznaju postojanje političkih neistomišljenika kao predmeta govora mržnje, u potpunosti u 8,3%, odnosno delimično u 28,8% odgovora. Nešto manje od trećine građana smatra da postoji govor mržnje prema Srbima koji saraduju sa Albancima (7,4% u potpunosti i 17,4% uglavnom postoji). Negativno izveštavanje o Srbima koji saraduju s strancima postoji po mišljenju četvrtine anketiranih građana (5,8% u potpunosti i 17,4% uglavnom postoji).

Tabela 2. Da li i u kojoj meri postoji govor mržnje prema sledećim narodima u srpskim medijima na Kosovu?

	1	2	3	4	5	NO
Prema Albancima	34,2	44	5,9	11	2,3	2,5
Prema Gorancima	65,8	26,9	1,6	2,7	0,7	2,3
Prema Romima	56,6	31,5	3	4,9	1,7	2,3
Prema političkih neistomišljenicima	28,1	25,5	6,5	28,8	8,3	2,7
Prema Srbima koji saraduju sa strancima	34,4	30,3	9,7	17,4	5,8	2,4
Prema Srbima koji saraduju sa Albancima	30,8	27,6	8,7	23,2	7,4	2,3

1 Uopšte ne postoji; 2 - Uglavnom ne postoji; 3 - Niti postoji, niti ne postoji; 4 - Uglavnom postoji
5 Uglavnom postoji NO - nije odgovorio/la; vrednosti su izražene u %.

Bezbednost novinara

Bezbednost novinara je oblast koja je analizirana kao jedan od aspekata koji utiče na rad i slobodu da se mediji bave određenim temama, odnosno pokrивaju događaje, pojave i aktivnosti pojedinih aktera. Podaci različitih organizacija i izveštaja koji se bave pitanjima bezbednosti ukazuju na još uvek prisutne probleme kao što su zastrašivanja, pretnje ili čak napadi na novinare ili imovinu medija.

Udruženje novinara Srbije na Kosovu tokom dužeg niza godina upozoravaju na i dalje nerešene otmice i ubistva novinara i medijskih radnika na Kosovu počinjenih u periodu od 1998. do 2005. godine¹⁶.

Percepcija sigurnosti po mišljenju predstavnika medija utiče, pre svega, na izbor tema kojima se mediji bave.

Imajući u vidu da su srpske sredine na Kosovu male i da novinari rade u sredinama u kojima se svi poznaju, oni su stavljeni u nezavistan položaj jer su lako dostupni i oni i članovi njihovih porodica. Učesnici istraživanja navode da u većoj meri osećaju zabrinutost za njima bliske osobe, čak više nego za ličnu bezbednost.

Manifestacije pretnji po bezbednost se prvenstveno vide u suptilnim pritiscima, odnosno indirektnim upozorenjima određenim novinarima. Deo ugrožavanja bezbednosti čine javno izrečeni komentari i uvrede na račun medija ili novinara, posebno na nalogima na društvenim mrežama koji novinare opisuju kao "izdajnike, nepatriote, strane plaćenike, odnosno one koji ne žele dobro društvu".

Novinari i urednici ukazuju na fenomen autocenzure do kog dolazi, usled straha, prethodnih negativnih iskustava bilo ličnih ili kroz iskustva drugih kolega. Novinari se svesno odlučuju da se nekim temama ne bave, odnosno u većoj meri utiče na oprez prilikom izveštavanja. Novinari tu

vrstu opreza tumače kao "vaganje" da li i na koji način pristupiti određenim pitanjima, kakav jezik i terminologiju koristiti, odnosno u kojoj meri neke teme i pojave dovoditi u vezu sa konkretnim ličnostima iz javnog ili političkog života.

Korupcija je tema koje kod novinara u najvećoj meri izaziva oprez. Novinari i urednici navode da je korupcija tema koja može da ih dovede u potencijalno opasne situacije i da još uvek to nije tema koja je na produbljeniji način obrađivana u smislu da su rađene velike istraživačke priče. Ovi navodi ne znače da pisanja o tome nema, već da novinari o aferama ili potencijalnim povezanostima određenih osoba i određenih korupcionaških afera na veoma pažljiv način pišu, odnosno da nisu u mogućnosti da se dublje bave ovom problematikom. Jedno od objašnjenja za ovakvo stanje je neodgovaranje institucija, tako je novinarima teško da dokumentacijom potkrepe određene naznake, odnosno da pribave dokaze u vidu odluka o javnim nabavkama, odlukama određenih komisija ili zaključenih ugovora, što bi pomoglo u radu.

Korupcija, definitivno. Recimo, da se izrazi sumnja da je neko umešan u neki slučaj. Pitanje je i nivoa korupcije. Što je viši nivo, to je opasnije po novinara. (novinarka i urednica, Mitrovica)

Novinar najviše može da se nađe u problemu ako piše o kriminalu i korupciji. O toj sivoj zoni. To su praktično neotvorene teme na Kosovu. Ne gledaju političari blagonaklono na novinare jer oni mogu da razotkriju njihove afere, neprofesionalnost... Novinari su korektivni faktor, treba da pozivaju na odgovornost. (urednica, Mitrovica)

¹⁶ <https://balkaninsight.com/2020/02/11/otmice-i-ubistva-novinara-na-kosovu-nisu-pravilno-istrazeni/?lang=sr>

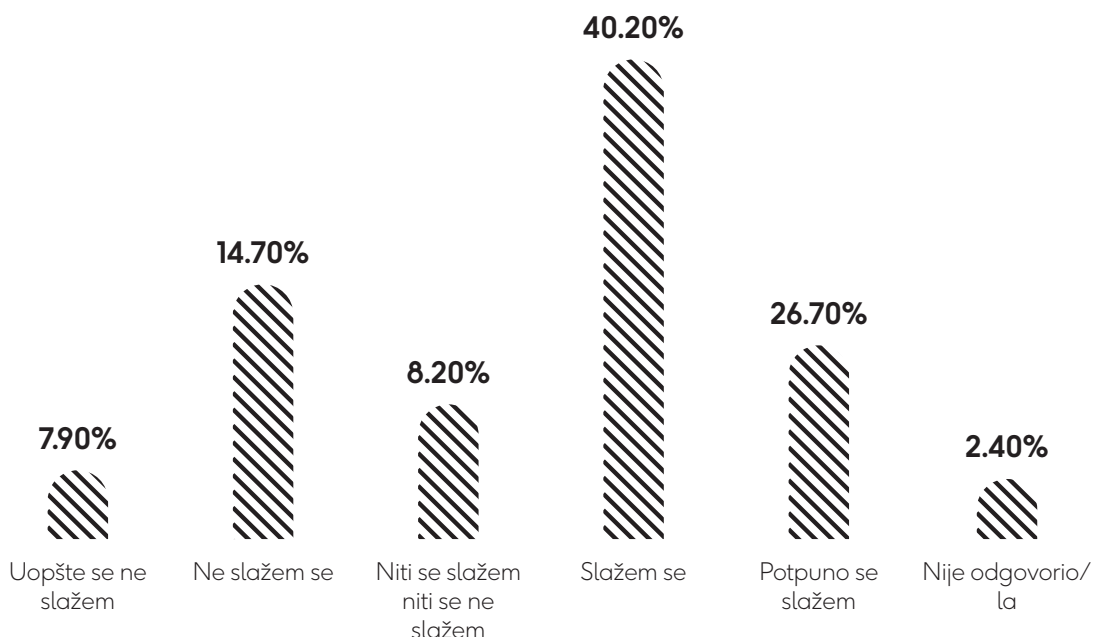
Autocenzura. Ima je na način da novinari misle preventivno. Osete da bi to moglo nekog da isprovocira. Meni se čini da nekad ima više autocenzure nego cenzure. Svako bira svoju granicu, dokle se oseća sigurno. (urednica, online portal)

Građani u velikoj meri smatraju da među novinarima postoji strah da pišu istinu zbog pritiska kojima su izloženi. Ukupno dve trećine anketiranih građana deli ovakvo mišljenje. Čak 40,2% ispitanika se slaže a njih 26,7% se u potpunosti slaže sa ovom izjavom. Ovaj podatak upućuje na percepciju građana o pritisku na svaki drugačiji ili suprotstavljeni glas u javnosti, odnosno na atmosferu u kojoj se sloboda govora ne percipira na viskom nivou.

Slučajevi napada na novinare ili na redakcije do kojih je dolazilo prethodnih godina su u najvećem broju slučajeva i dalje bez epiloga. Takođe, i posle više od decenije slučajevi otmica ili ubistava novinara nisu rešeni. To je, po mišljenju predstavnika medija i novinarskih udruženja, jasan znak da nema jasne namere i delovanja institucija u smeru zaštite novinara. Na ovaj način se pokazuje nebriga za novinare i njima šalje signal da ne mogu u značajnoj meri da računaju na zaštitu u slučaju nekog ozbiljnijeg narušavanja njihove bezbednosti.

Nije rešen slučaj napada na redakciju. I kakva je to poruka? Poruka je da ako vam se nešto desi niko neće moći da vas zaštiti. (novinar, online portal)

Grafikon 13. Mislim da se novinari plaše da napišu istinu usled različitih pritiska kojima su izloženi

Pandemija Covid 19 i mediji

Pandemija korona virusa, kao globalno i lokalno dominantna tema, zauzela je značajan prostor u izveštavanju medija tokom 2020. godine. Srpski mediji na Kosovu, bez obzira na tip i vrstu sadržaja koji proizvode, su se ovom temom bavili u značajnoj meri. Mediji koji se bave dnevnim informativom su svakodnevno objavljivali podatke o brojevima testiranih i obolelih, epidemiološkim i preventivnim merama, medicinskim aspektima i edukacijom, kao i servisnim informacijama o radu institucija, zdravstvenih ustanova ili uslužnih delatnosti.

Predstavnici medija koji su učestvovali u istraživanju su mišljenja da je tokom pandemije izveštavanje bilo adekvatno i da su građani mogli da dobiju informacije koje su im na razumljiv i jasan način predstavile različite aspekte, kao što su preventivne mere, mere kriznih štabova i pravila ponašanja, kao i širi, globalni kontekst (podaci o stanju u drugim zemljama u regionu, evropskim državama i svetskom nivou).

Saradnja sa institucijama, posebno onim nadležnim za pandemiju (zdravstvene ustanove, MUP, Ministarstvo zdravlja) se tokom pandemije ocenjuje kao bolja u poređenju sa uobičajenim stanjem. Nakon prvih nedelja u kojima su se ustanovljavala pravila i uspostavili kanali komunikacije sa medijima, međusobna komunikacija i obezbeđivanje informacija za medije je teklo neometano. Novinari i urednici su stava da je pandemija ukazala na mogućnost razvijanja novih, znatno kvalitetnijih odnosa između medija i institucija i da treba nastaviti dobre prakse koje su uspostavljene.

Bili su odlični, moram da kažem (institucije). Pokazalo se da mogu da se daju dobre informacije medijima i građanima. To je bio neki način da se unaprede. Da se unapredi naša saradnja. (novinar, dopisnik RTK)

Dobro je bilo izveštavanje. Kod nas je bilo konfuzno jer su se primenjivale mere i iz Beograda i iz Prištine. Sa brojevima LK... menjao se raspored na tri dana, i uspeli su to da prenose, ažurirali su informacije. (novinar, online portal)

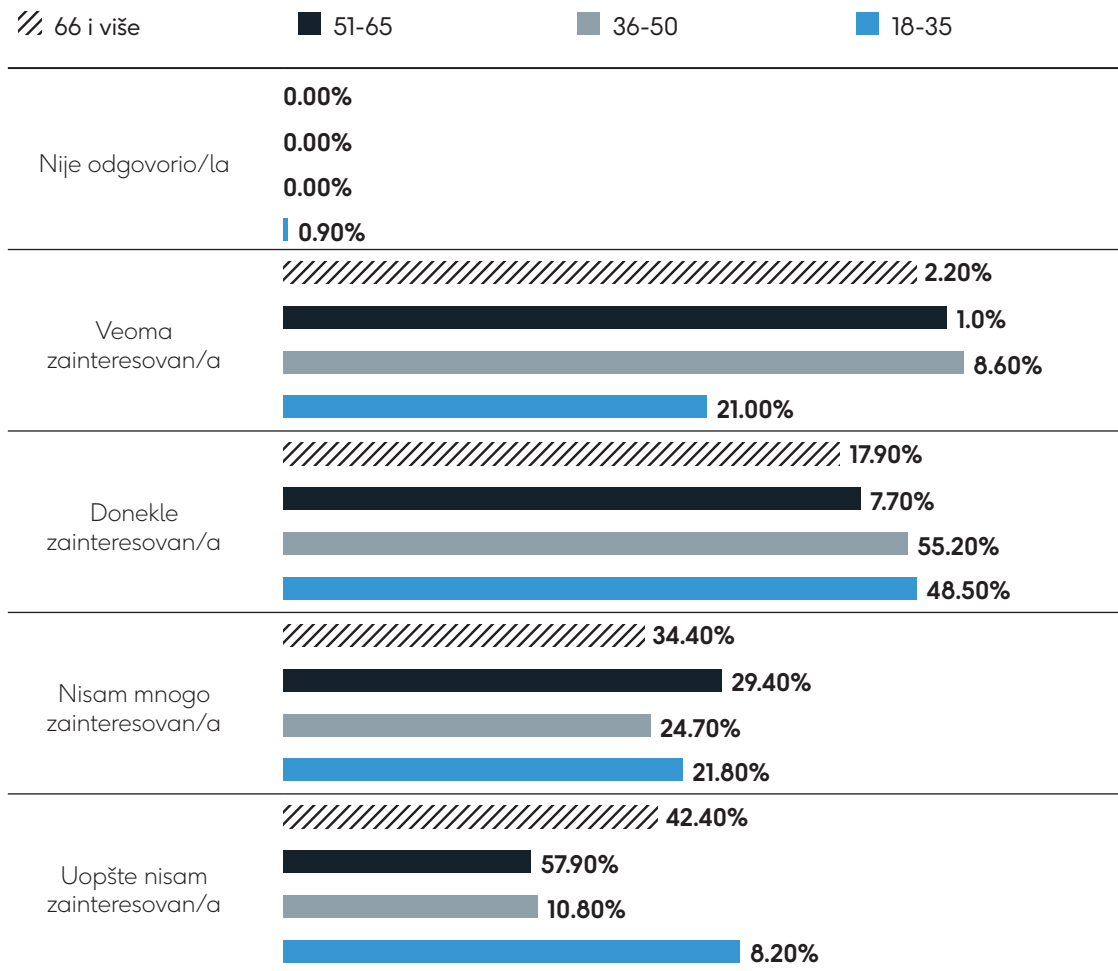
Informacije koje su bile tražene od građana su one koje su se ticale uputstava za kretanje, posebno van granica, jer je među građanima postojala konfuzija na koji način putovati u inostranstvo, posebno tokom letnje sezone i godišnjih odmora. Građani Srbije su se takođe obraćali medijima tražeći informacije o načinu putovanja u Albaniju, odnosno dokumentima potrebnim na administrativnim prelazima Jarinje i Brnjak.

Postojanje paralelnih mera vezanih za epidemiju od strane nadležnih institucija iz Prištine i Beograda je predstavljalo izazov kako za medije, tako i za građane. Mediji su izveštavali i o merama Ministarstva zdravlja iz Prištine i merama donetih od strane Kriznog štaba iz Republike Srbije, te su zbog velikog broja mera i uputstava građanima prenosili veliki broj informacija i uputstava. Na ovaj način teret je bio i na strani novinara koji su morali da obrade i na što jasniji način prenesu informacije svojoj publici, ali i na strani građana koji su ove informacije trebali da obrade i prema njima usklade svoje ponašanje.

Objašnjenje za kvalitativno unadređenje međusobnih odnosa predstavnici medija tumače "apolitičnošću" teme, odnosno fokusiranjem na cilj koji je prevazilazio neslaganja i fokuse na političkim podelama koji postoje u društvu.

Građani su izrazili značajno interesovanje za informacije o pandemiji virusa korona, bez obzira na njihov uzrast. Rezultati ne predstavljaju iznenađenje imajući u vidu uticaj pandemije na zdravlje ljudi. Trećina ispitanika iz svih starosnih kategorija je veoma zainteresovana, a nešto manje od trećine u proseku je donekle zainteresovana za ovu vrstu informacija. Jedino odstupanje u trendu postoji kod mlađih ispitanika koji u značajno manjem procentu (22%) izražavaju visoku stopu interesovanja.

Grafikon 14. Prikaz raspodele zainteresovanosti ispitanika prema određenim informacijama i temama koje su dostupne u medijima – Pandemija virusa korona - uzrast

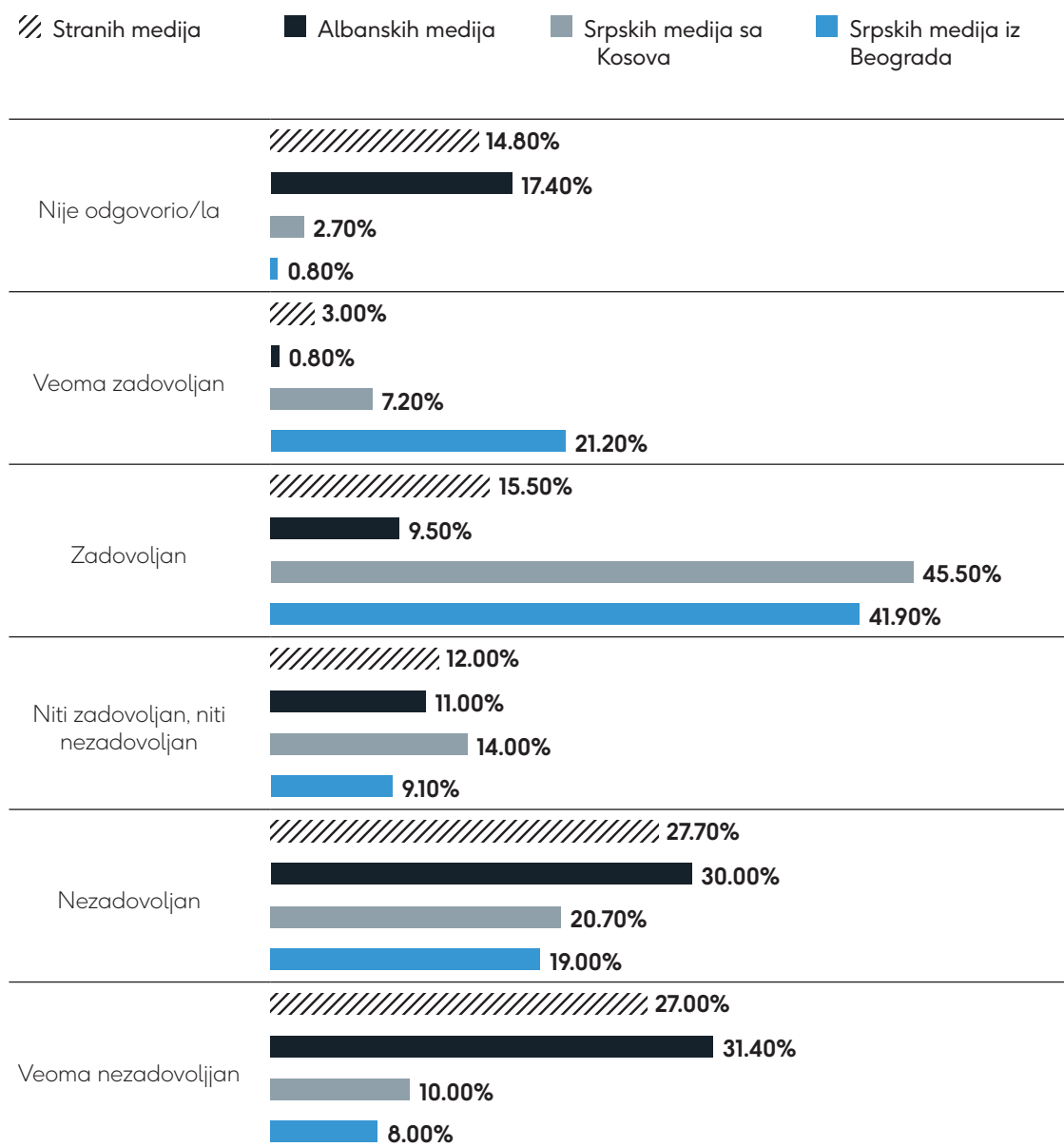
Građani su u anketnom istraživanju potvrdili pozitivnu ocenu o izveštavanju medija na temu pandemije Kovid 19. Najveće zadovoljstvo izveštavanjem građani pokazuju prema medijima iz Srbije, njih gotovo dve trećine (63,8%, od čega je zadovoljnih 41,9% a veoma zadovoljno 21,9%).

Takođe u veoma visokom procentu (52,7%) građani iskazuju zadovoljstvo srpskim medijima sa Kosova (52,7% je zadovoljno i 7,2% veoma zadovoljno).

Najveće nezadovoljstvo se izražava prema izveštavanju albanskih medija kod 30% ispitanika,

dok izrazito nezadovoljstvo navodi 31,4% anketiranih. Mišljenja smo da bi se ovim pitanjem trebalo dublje pozabaviti imajući u vidu da nije značajan broj građana koji se informiše iz ovih medija. Ono što ostaje nepoznanica je da li se ovakav stav formira po inerciji, na osnovu međusobne netrpeljivosti među zajednicama koja postoji kod dela građana, kao i istražiti koji su to elementi izveštavanja koji su izazivali nezadovoljstvo kod građana. U nešto manjoj meri negativno se ocenjuju informacije dobijene od stranih medija. Po nešto više od četvrtine anketiranih navodi da je nezadovoljno ili veoma nezadovoljno.

Grafikon 15. U kojoj meri ste zadovoljni izveštavanjem medija tokom pandemije koronavirusa?

4. Zaključak

Opšta ocena otvorenosti srpskih medija za različita mišljenja i stavove koja proističe iz istraživanja stavova građana putem anketa i fokus grupa, kao i dubinskih intervjua sa novinarima, urednicima, vlasnicima medija, kao i predstavnicima nevladinih organizacija je veoma dobra. Mediji se u skladu sa svojim kadrovskim i materijalnim kapacitetima ocenjuju kao uspešni u promovisanju različitih tema, mišljenja, stavova različitih društvenih aktera i grupa, kao i predstavnika većinske zajednice na Kosovu. Ova ocena se odnosi na nezavisne medije, odnosno one medije koji nisu oslonjeni na finansiranje iz budžetskih sredstava. Publici se uspeva predstaviti politička scena na Kosovu, tokovi i efekti procesa dijaloga, privredni i društveni život, sport, kao i dešavanja na kulturno-umetničkoj sceni. Novinari ovih medija pokušavaju da dešavanja i pojave sagledaju kroz posledice na svakodnevni život građana uz komentare stručnjaka i analitičara.

Budžetski finansiranim medijima se zamera uža perspektiva kada se govori o broju i raznovrsnosti aktera, odnosno dominacija političkih tema i izveštavanje bazirano na prenošenju izjava predstavnika lokalnih vlasti bez kritičkog preispitivanja njihovih aktivnosti i efekata rada.

Imajući u vidu složenost društveno-političke situacije u kosovskom društvu, postojanje značajne podeljenosti između albanske većine i srpske zajednice, ali i činjenice da u srpskim sredinama lokalni mediji nisu jedini izvor informacija za građane, možemo govoriti o ograničenom

uticaju na formiranje javnih diskursa, odnosno nametanju određenih tema ili pogleda široj javnosti. Mediji su nesumnjivo značajan faktor u kreiranju javnosti (eng. agenda setting) ali u slučaju procene uticaja i doprinosa otvorenosti srpske zajednice za stavove i aktere iz većinske zajednice moramo imati u vidu i druge društvene i političke uticaje, čiji značaj učesnici istraživanja smatraju delimično ograničenim naspram uticaja politike ili medija iz Srbije.

Pozitivan uticaj na otvorenost zajednice postoji promocijom lokalnih tema, primerima saradnje pripadnika različitih zajednica, problemima sa kojima se susreću pripadnici većinske zajednice, predstavljanjem stavova stručnjaka i analitičara, uz napomenu da zatvorenost i inertnost institucija sa lokalnog i centralnog nivoa, problemi vezani za jezik (odsustvo adekvatnih prevoda dokumenata na srpski jezik) i ignorisanje od strane političara otežavaju novinarski rad i mogućnost za produblivanje i sveobuhvatno izveštavanje.

Negativni efekti koji utiču na otvorenost medija i njihovu mogućnost da promovišu širi dijapazon tema, stavova ili individualnih mišljenja svakako predstavlja uticaj politike odnosno odbijanje da delu medija obezbeđuju saradnju i pružaju neophodne podatke i donekle unapređena, ali još nedovoljno razvijena komunikacija sa institucijama na lokalnom i centralnom nivou. Usled toga mediji nisu u mogućnosti da dođu do podataka koji su im neophodni da bi obradili određene teme, odnosno obezbediti pouzdane i proverljive

izvore informacija. Na otvorenost medija negativno utiče i novinarska percepcija bezbednosti, odnosno autocenzura, mehanizam novinarske samozaštite na način da novinari izbegavaju izveštavanje o određenim temama koje vide kao potencijalno opasne, poput korupcije ili kriminala.

Zaključci koji mogu biti od značaja unapređenje rada srpskih medija na Kosovu tiču se identifikovanog niskog poverenja u njih, prisutnog uverenja da su neke važne teme izostavljene, da se sumnja u istinitost informacija ili da mediji favorizuju određene strane. Uočena percepcija može da bude polazna osnova za prispitivanje i razvijanje smernica za planiranje budućih aktivnosti zarad bolje saradnje sa građanima i vraćanja međusobnog poverenja.

Pozitivan uticaj na otvorenost zajednice postoji promocijom lokalnih tema, primerima saradnje pripadnika različitih zajednica, problemima sa kojima se susreću pripadnici većinske zajednice, predstavljanjem stavova stručnjaka i analitičara, uz napomenu da zatvorenost i inertnost institucija sa lokalnog i centralnog nivoa, problemi vezani za jezik (odsustvo adekvatnih prevoda dokumenata na srpski jezik) i ignorisanje od strane političara otežavaju novinarski rad i mogućnost za produbljivanje i sveobuhvatno izveštavanje.

5. Preporuke

Opšte preporuke

UNAPREDITI TRANSPARENTNOST RADA

SRPSKIH MEDIJA NA KOSOVU – Postojnje jedin-
stvenog registra medija prema tipu (radio stanice,
televizije i online mediji), transparentno vlasništvo
nad medijskim kućama, kao i transparentni iz-
vori finansiranja se percipiraju kao preduslovi za
vraćanje poverenja građana i institucija u medije
i njihov rad. Odsustvo jasne vlasničke strukture i
načina finansiranja doprinosi nepoznanicama i
ostavlja mogućnost za različita tumačenja i postojanje negativne percepcije medija i njihovog rada kod dela građana.

SPECIJALIZACIJA MEDIJA se vidi kao neophodan
uslov za unapređenje rada postojećih medijskih
kuća u smislu održivosti. Novinari i urednici koji su
učestvovali u istraživanju ukazuju na trenutno postojanje neodrživo velikog broja medija i situaciju da se gotovo svi bave istim temama i istom vrstom sadržaja što kadrovski iscrpljuje medije i otežava njihovu sadržinsku raznovrsnost.

Specijalizacija se preporučuje kako u pogledu vrste sadržaja koji se proizvode (informativni program, analize i istraživačko novinarstvo, reportaže i dokumentarni program, članci), tako i prema tematskim oblastima u radu. Na ovaj način mediji bi svoje kapacitete mogli da koriste na efikasniji i kompetentniji način. Novinari bi mogli da produbljuju svoja znanja i razumevanje izabrane tematike, a time bili u mogućnosti da građanima na kvalitetniji način predstave informacije o dešavanjima u društvu, odnosno efektima širih procesa na njihov svakodnevni život.

UMREŽAVANJE MEDIJA I RAZMENA MEDIJSKIH SADRŽAJA

- povezivanje medija se od strane predstavnika medija vidi kao mehanizam koji bi značajno unapredio ukupnu medijsku produkciju srpskih medija na Kosovu. Na ovaj način bi mediji svoje kapacitete mogli da koriste na svrsishodniji način, novinari bi mogli da se posvećuju bavljenju određenim temama ili procesima a samim tim bolje poznavali oblasti koje pokrivaju. Posledica ovakvog organizovanja bi dovela do načina rada medija koji bi građanima na obrazložen način predstavljali informacije, odnosno bili bi u mogućnosti da, sem informativnog pristupa, u izveštavanje uključe analitički i edukativni aspekt.

Preporuke za medije

ISPITIVANJE NAVIKA PUBLIKE bi medijima pružilo povratnu informaciju o prijemu sadržaja koji proizvode i omogućilo razvijanje strategija za unapređenje njihovog rada.

ISPITIVANJE MEDIJSKIH POTREBA PUBLIKE

bi omogućilo uvid u vrste informacija i teme koje su od značaja za građane. Na ovaj način bi se uspostavila bolja komunikacija, bolje upoznale potrebe građana i uspostavilo međusobna poverenje kroz prilagođavanje medijske produkcije tim potrebama.

BAVLJENJE LOKALNIM TEMAMA,

posebno pričama o građanima i njihovim iskustvima, uspešnim pojedincima, uspešnim poslovnim idejama,

pričama o saradnji sa predstavnicima većinskog naroda, kao i temama van politike koje su u fokusu celokupnog kosovskog društva u značajnoj meri bi unapredilo raznovrsnost medijskih sadržaja i građanima ponudilo novu perspektivu u sagledavanju društvenog i političkog života.

SARADNJA NOVINARA kroz neformalno udruživanje ili kroz rad udruženja se vidi kao prihvatljiv način za dalju edukaciju kroz razmenu znanja i iskustava, obuke o standardima ili zakonskim mogućnostima za ostvarivanje prava iz domena slobode govora, ali i kao jačanja zagovaračkih kapaciteta ka institucijama kroz zajednički nastup.

Pridržavanje standarda profesionalnog izveštavanja u izveštavanju

Beleženje i prijavljivanje slučajeva pritisaka, napada ili kršenja prava novinara

Saradnja predstavnika medija i medijskih udruženja sa predstavnicima Javnog tužilaštva, Policijom i sudskim vlastima sa ciljem njihove dalje edukacije i razumevanja primene zakonodavstva u oblasti slobode govora i novinarskog rada.

Preporuke za institucije

PREPORUKE ZA INSTITUCIJE koje se odnosi na rad medija, posebno zakonske odredbe koje definišu pristup medija javnim dokumentima, odnosno blagovremeno i adekvatno davanje

odgovora institucija i lokalnih samouprava medijima. Dobijanje odgovora u zakonski propisanim rokovima, dobijanje odgovora na konkretna pitanja i mogućnost dobijanja odgovora na srpskom jeziku su i dalje poteškoće sa kojima se novinari sreću u svakodnevnom radu. Adekvatnijom primenom principa o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja unaprediti će se izveštavanje o radu insitucija, a time će se one približiti građanima.

BLAGOVREMENO REAGOVANJE NA PRIJAVLJENE SLUČAJEVE

pritisaka, napada ili ugrožavanja sigurnosti novinara je preporuka koja ima za cilj stvaranje bezbednijeg okruženja za rad novinara i stvaranja jasne slike u javnosti da su takve prakse neprihvatljive sa koje god strane dolazile (vlasti, političara ili pojedinaca).

Osiguravanje **STABILNIH FONDOVA ZA FINANSIRANJE RADA MANJINSKIH MEDIJA** i utvrđivanje jasnih procedura njihove raspodele predstavlja pouzdan mehanizam za podršku radu medija.

Obezbeđivanje transparentnog finansiranja i osiguravanje nezavisnosti u izveštavanju javnog servisa, a samim tim i redakcije programa na srpskom jeziku. Takođe, osiguravanje dostupnosti programa na srpskom jeziku u svim opštinama u kojima žive Srbi.

O Inicijativi

„Demokratija, otvorenost i perspektive srpske zajednice na Kosovu – Open” je nova inicijativa Kosovske fondacije za otvoreno društvo (KFOS), započeta tokom 2020. godine. Open se realizuje u saradnji sa devet organizacija civilnog društva koje deluju u srpskoj zajednici na Kosovu.

Opšti cilj nove inicijative je razvijanje otvorenog i dinamičnog prostora za diskusiju unutar srpske, između srpske i ostalih zajednica, kao i institucija na Kosovu.

- Inicijativa će se specifično baviti analizom i procenom uticaja civilnih i političkih organizacija na demokratičnost i otvorenost srpske zajednice na Kosovu.
- Analiziraće se i procenjivati demokratičnost i otvorenost institucija, javnih politika i važnih procesa prema srpskoj zajednici na Kosovu, kao i stepen otvorenosti srpske zajednice prema istim.
- Ove analize će pomoći da se sagleda aktuelno stanje i perspektive srpske zajednice na Kosovu, dok će istovremeno poslužiti kao osnova za argumentovano zastupanje prema građanima, institucijama lokalne i centralne vlasti, te međunarodnoj zajednici.

Iskusne i dokazane organizacije civilnog društva će, radi postizanja opštih i specifičnih ciljeva, uraditi osam (8) sektorskih analiza.

Oblasti koje naši partneri analiziraju 2020. godine su:

Mediji Koliko mediji na srpskom jeziku na Kosovu utiču na stepen otvorenosti, dostupnosti i pluralizma mišljenja i tema? Ovu oblast istražuju **Medija centar i Crno-beli svet**.

Civilno društvo Na koji način organizacije civilnog društva doprinose otvorenosti i demokratičnosti srpske zajednice i, uopšte, društva na Kosovu? Ovom temom se bave **Nova društvena inicijativa i Forum za razvoj i multietničku saradnju**.

Političke partije Demokratičnost i pluralizam delovanja političkih partija kosovskih Srba, kao i njihova otvorenost da učestvuju u političkom sistemu Kosova i doprinose unapređenju i poboljšanju javnih politika. Na ova pitanja su fokusirani **Nova društvena inicijativa i Medija centar**.

Odgovornost institucija Bolje razumevanje položaja srpske zajednice na Kosovu kroz praćenje otvorenosti institucija za probleme Srba. Analizu rade **Crno Beli Svet i Forum za razvoj i multietničku saradnju**.

Bezbednost Koliko osećaj sigurnosti utiče na otvorenost srpske zajednice prema kosovskim bezbednosnim institucijama? Na ovo pitanje odgovor traži **Humani centar Mitrovica**.

Ekonomija U kojoj meri su privredni subjekti iz zajednica sa srpskom većinom otvoreni za integraciju u ekonomiju Kosova? Oblast analizira **Institut za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER)**.

Manjinska prava Kako do otvorenijeg društva kroz ukazivanje na praznine u primeni prava manjina? Temu obrađuju **NVO Aktiv i Centar za prava manjinskih zajednica**

Proces dijaloga i normalizacije odnosa Kosova i Srbije

Do koje mere su zastupljeni i koji su stavovi zajednice kosovskih Srba u vezi sa uticajem i budućnošću procesa? Na ovoj analizi rade **NVO Aktiv i Forum za razvoj i multietničku saradnju**.

Na kraju ciklusa Open 2020 biće objavljen i konsolidovani izveštaj „**Karakteristike otvorenog društva u srpskoj zajednici na Kosovu**“ koji konsoliduje glavne rezultate i zaključke osnovnih izveštaja organizacija članica inicijative Open 2020 i stavlja ih u širi društveno-politički kontekst Kosova.

Inicijativa Open je podržana od strane KFOS

